

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Adolf Janson, Kungsör, på grund av sjukdom (abscess i analtrakten) tills vidare är förhindrad att infinna sig i riksdagen, intygas.

Kungsör den 24 febr. 1922.

Thure Israelsson.

t. f. provinsialläkare.

§ 3.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 69, angående ratificering av vissa ändringar i akten för Nationernas förbund; och

nr 79, angående pension å allmänna indragningsstaten åt pressombudet i London H. F. Vallentins änka, Agnes Eliza Mary, f. Hartwig.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 4.

Herr talmannen gav härefter ordet till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Ö r n e, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med andra kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr C. J. Öberg till mig framställt det spörsmål, huruvida Kungl. Maj:t vidtagit någon åtgärd med anledning av riksdagens skrivelse den 13 juni 1918, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 12.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

och framläggande för riksdagen av förslag till lag angående vintervägar å isen i allmän farled, samt, om så vore förhållandet, huru snart riksdagen hade att förvänta den sålunda begärda utredningen och eventuellt förslag i ämnet.

Med anledning härav får jag meddela följande:

På sätt interpellanten erinrat, anhöll riksdagen redan 1905 om utredning i vad mån, med nödig hänsyn tagen till sjötrafikens obehindrade fortgång, de olägenheter, som i följd av vintersjötrafiken förorsakades befolkningen i flera orter av landet, måtte kunna lindras eller förekommas. I samband med utarbetande av förslag till ny väglagstiftning hade, som interpellanten även omnämnt, den s. k. väglagskommissionen berörda spörsmål under överbäggande. Kommissionen fann därvid frågan ej böra lösas i samband med väglagstiftningen utan genom en utbyggnad av lagstiftningen om farled. Endast så tillvida ansågs det böra ankomma på väglagstiftningen att i berörda avseende medverka, att däri gäves klart uttryck åt isvägens karaktär av allmän väg. Det förslag till ny väglag, som i dagarna kommer att föreläggas riksdagen, innefattar även stadgande därom, att för den allmänna samfärdseln allenast vintertiden avsedd körled, som funnits av ålder eller eljest prövas nödig (särskild vinterväg), skall anses som allmän väg i förslagens mening.

Då regleringen av förhållandet mellan vintervägs- och farledsintressena närmast äger samband med vattenrättslagstiftningen, blev den av interpellanten åsyftade riksdagsskrivelsen av år 1918 överlämnad till justitiedepartementet, på vars handläggning denna lagstiftning är beroende. Enligt vad jag från detta departement inhämtat, torde ledning för frågans bedömande ur rättslig synpunkt kunna hämtas i gällande vattenlagstiftning. Så är till en början fallet, när det gäller vintervägarnas förhållande till *ny* farled, som inrättas. Vintervägar — vare sig de äro av allmän eller enskild natur — komma nämligen vid inrättande av ny farled i åtnjutande av samma skydd som kommunikationsleder i allmänhet. Ett kommunikationsintresse av allmän natur får emellertid genom farleds inrättande icke i avsevärd mån förnärmis, och föreskrifter bliva därför i samband med beslut om farleden meddelade om de åtgärder, som skola vidtagas för att skydda ett sådant intresse. Då fråga är om inrättande av ny farled, kommer således vintervägsintresset i åtnjutande av det skydd, vartill detsamma kan anses berättigat.

Sin största betydelse torde emellertid berörda spörsmål äga i fråga om *redan befintliga* farleder. Jämväl för detta fall torde emellertid ledning kunna i vattenrättslagstiftningen hämtas för bedömande av den föreliggande frågan. De flesta av dessa äldre farleder ha ej tillkommit genom någon myndighets beslut utan stödja sin fortvaro på hävd. Emellertid torde ej en på hävd grundad farledsrätt kunna givas ett innehåll väsentligen utöver det, som är förknippat med farledens tidigare användning. I fall av en dylik utökning är det i själva verket icke fråga om ett bibehållande av den äldre farleden utan om ett utvidgande eller förbättrande av farleden. Härvid får emellertid vintervägsintresset enligt gällande lagstiftning ej lämnas åsido. Om

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sålunda i en älv, där ingen som helst trafik bedrivits vintertiden, varemot en vinterväg sedan urminnes tid gått fram över älven, vidtagas åtgärder för sjöfartens uppehållande jämväl vintertiden, bör det av dem, som begagna sig av farleden, tillses, att anstalter träffas till tryggande av vintervägstrafiken. Enligt vattenlagen står det i dylika fall den, som trafikerar farleden, öppet att medelst ansökan till vattendomstolen påkalla dess prövning av frågan. Underlåtes detta, kan jämväl den, som anser sig förnärad genom farledens begagnande, draga frågan inför vattendomstolen. Prövningen av dessa frågor sker efter samma grunder som enligt vad förut nämnts gälla för *inrättande* av allmän farled.

Vidare tillkommer det enligt vattenlagstiftningen Kungl. Maj:t att i administrativ ordning meddela bestämmelser rörande allmän farleds begagnande, dock givetvis med den begränsning, som betingas därav att redan förvärvade rättigheter icke må kränkas. Att jämväl i denna ordning kunna meddelas vissa reglerande bestämmelser rörande farleders öppenhållande vintertiden och villkoren därför, torde vara otvivelaktigt.

Om sålunda redan i gällande lagstiftning ledning synes kunna hämtas för bedömande av den föreliggande frågan ur rättslig synpunkt, torde det icke kunna förnekas, att dess lösning är förknippad med avsevärda praktiska svårigheter. En av dessa svårigheter ligger däri att, vad angår farlederna i våra skärgårdar och älvmyningar, någon ansvarig representant för farleden, mot vilken en eventuell talan kan riktas, endast i undantagsfall finnes. Denna olägenhet torde dock i vissa fall kunna avhjälpas i administrativ ordning. Enligt vattenlagen tillkommer det nämligen Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda föreskrifter om allmän farleds förvaltning. Intet hinder torde möta för att Kungl. Maj:t på framställning förordnar viss person såsom syssloman för farleden, eventuellt med befogenhet att av trafikanterna upptaga avgifter till täckande av nödiga utgifter. Behovet av en dylik representant för farleden har med den utveckling de vattenrättsliga förhållandena numera erhållit jämväl ur andra synpunkter gjort sig kännbart. Beträffande de egentliga skärgårdsledningarna torde måhända denna utväg vara mindre lämplig. Möjligen kan i dessa fall ifrågasättas att ansvaret för farledens skötsel övertages av lotsstyrelsen, vilken ju eljest är farledsintressets närmaste målsman.

Till föremål för närmare utredning torde jämväl böra göras en del frågor av praktisk natur rörande de för trafikens uppehållande över farlederna lämpligaste anstalterna och åtgärderna.

Av vad jag nu anfört framgår, att den i riksdagens skrivelse berörda frågan i huvudsak redan nu kan anses ur rättslig synpunkt reglerad genom gällande vattenlagstiftning, men att ytterligare utredning beträffande den närmare tillämpningen i särskilda hänseenden är påkallad. Sannolikt torde, i enlighet med vad ovan anförts, något särskilt förslag till lagstiftning i ämnet ej behöva föreläggas riksdagen, utan de ytterligare stadganden, som finnas påkallade, kunna meddelas i administrativ ordning. Chefen för justitiedepartementet har

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

meddelat mig, att han har för avsikt att inom närmaste tiden till behandling upptaga frågan om vad ur nyss anförda synpunkter lämpligen bör i ärendet vidare åtgöras.

Vidare yttrade:

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Först vill jag giva uttryck åt min tacksamhet till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, därför att han haft vänligheten besvara min interpellation.

De hänvisningar, som herr statsrådet i svaret givit till den gällande vattenrättslagstiftningen, varigenom möjligen de påtalade olägenheterna skulle kunna regleras, kunna givetvis ha sin betydelse och sitt värde. Men med den kännedom, jag har om skärgårdarna och isvägarna, måste jag tillstå, att det ur min och skärgårdsbefolkningens synpunkt hade varit önskvärt, att det givna svaret innehållit mera praktiska anvisningar om hjälpmedel än den så att säga juridiska tolkning, som givits åt saken. Det förefaller mig vidare, att det svar, som herr statsrådet i förevarande fall givit på riksdagens berörda skrivelse, icke utgör något egentligt svar på den utredning, riksdagen begärt, ty när riksdagen avlät sin skrivelse den 13 juni 1918, då var, kan man säga, från riksdagens sida vattenrättslagstiftningen redan behandlad, ty det ligger endast en dags tidsskillnad mellan riksdagsskrivelsen om den meromnämnda vattenrättslagstiftningen och den skrivelse, som blev en följd av väckt motion i denna kammare angående isvägarna över farled. Då så är, måste man väl anse, att riksdagen, när den sålunda skrev till Kungl. Maj:t, icke i vattenrättslagstiftningen funnit de hjälpmedel för skärgårdsbefolkningen, som herr statsrådet vill göra gällande. Nu skall jag vara rättvis och skynda mig säga, att jag riktar ingen förebråelse mot herr statsrådet i förevarande fall, utan skulle det göras någon sådan, för att ingenting egentligt åtgjorts i saken, skulle den riktas mot en eller annan av hans företrädare.

Jag ber, att herrarna uppmärksamma, vad riksdagen säger i sin skrivelse. Efter att hava redogjort för de förhållanden, som föranlett motionen, sägs det: »Av det ovan anförda synes riksdagen vara tydligt ådagalagt, att bestämmelser i motionens syfte äro erforderliga. Vägkommissionen har funnit det icke ligga inom dess uppgift, lika litet som inom dess kompetens, att avgiva förslag till frågans lösning, och hava vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, till vilka kommissionen hänvisat, i sitt avgivna betänkande och förslag till vattenlag, enligt vad ovan nämnts, icke heller berört det nu förevarande ämnet, varför detsamma sålunda synes böra göras till föremål för särskild utredning. Riksdagen tillåter sig understryka nödvändigheten av att frågan vinner sin lösning snarast möjligt.» Det är denna utredning, som jag å skärgårdsbefolkningens vägnar efterlyst och fortfarande efterlyser, ty jag kan omöjligen finna, att de anvisningar, herr statsrådet givit till gällande vattenrättslagstift-

ning, de må vara så lämpliga och värdefulla, de vara kunna, lösa detta spörsmål.

De olägenheter, som skärgårdsbefolkningen mången gång får vidkännas av en alltför fri och obehindrad isforcering i farlederna, äro av flera slag. I saknad av vägar på fastlandet är befolkningen sommartiden hänvisad till att färdas på sjön genom användande av rodd-, segel- och motorbåtar, vilka äro de huvudsakligaste fortskaffningsmedel, som de hava att tillgå, och så länge öppet vatten varar, finnes det en utväg för dem att komma i förbindelse med fastlandet, men åtskilliga företag och arbeten måste uppskjutas till vintertid, då isvägarna gjorts möjliga för framforsling över isen av byggnadstimmer, bränsle, sand och sten från skogsskiften, som de hava på en motsatt sida. Byar finnas, som hava så gott som all sin skog så till, att de ej kunna tillgodogöra sig den på annat sätt än genom att begagna sig av isvägarna. När så är, förstår man lätt, huru nödvändiga, ja rent av oavvisliga vintervägarna över isen äro och hur befolkningen kan bli till sinnes, då den får se dessa vägar, som man är i så stort behov av och länge väntat på, förstörda av handelns och industriens fartyg. De bliva avstängda och förhindrade, om än behovet av att få färdas över isen är aldrig så trängande, som mången gång när det gäller att hämta läkare, präst, barnmorska eller medicin. Att sådant skall få ske för tillgodoseende av en del intressen på bekostnad av en mångfald andra, utan att det på något sätt regleras, kan ej vara lämpligt, och det är därför nödvändigt, att det som kan göras, göres snart. Utom den materiella sidan av saken, som jag nu litet uppehållit mig vid, måste man betänka, vilka vådor som följt gång efter annan av isvägarnas förstörande. Huru många hava icke fått sätta livet till för ångbåtsrännorna, som de icke vetat av. De hava åkt eller gått hemifrån en morgon, då isen var orörd och stark, men då de skulle återvända hem, sedan mörkret inträtt, hava de funnit sin grav i dessa farliga ångbåtsrännor. Många exempel kunna anföras. Den senast inträffade olyckan ute vid Möja i Stockholms skärgård, som gjorde minderåriga och fattiga barn föräldralösa, är för mig tillräckligt skäl till att högljutt och kraftigt säga, att vad här kan göras, bör göras snart, ty fara är å färde. De sjutton år, som gått till ända, sedan riksdagen första gången skrev till Kungl. Maj:t, hava för skärgårdsbefolkningen blivit en alltför lång provotid. Till bestyrkande av behovet av snara åtgärder i förevarande fall tillåter jag mig, herr talman och mina herrar, att få giva kammaren del utav ett telegram, som jag omedelbart efter interpellationens framställande hade nöjet mottaga från en kommun, som är belägen på en av de större öarna vid Ångermanälvens utlopp.

Telegrammet har följande lydelse:

»Hemsö kommun uttrycker sin tacksamhet för Eder interpellation rörande vintervägarna och sitt beklagande, att trots alla kommunens gjorda framställningar ångbåtstrafiken efter isläggnings tillåtes mellan Hemsö och fastlandet till obесkrivlig fara och onödig isolering för ortsbefolkningen. Vi bedja Eder outtröttligen göra allt

Svar å
interpellation.
(Forts.)

vad Ni kan till förbättrad lagstiftning härom.» Undertecknat John Wiking, komminister, J. Jonsson, kommunalnämndsordförande.

Härav och av andra omständigheter synes det mig, att man icke gärna kan åtnöjas med de anvisningar, som herr statsrådet nu givit, och varom jag nyss talade, utan att man fortfarande, med all den kraft, som är möjlig, måste fordra det en verklig och ingående utredning verkställes, så att man kan få fram praktiska förfaringsätt, som giva denna fråga en lösning.

Då herr statsrådet meddelade, att hans kollega, herr justitieministern, har påtänkt att inom den närmaste tiden taga upp frågan om vad som kan och bör göras på administrativ väg, ber jag att få uttala förhoppningen om att de åtgärder, som sålunda ställas i utsikt, må komma snart och bliva till verkligt gagn för skärgårdsbefolkningen, ty den lider under de nuvarande förhållandena.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Å k e r m a n :
Herr talman! Jag skall endast be att i största korthet få nämna några ord. Vi inse nog alla, vilken utomordentlig betydelse denna fråga har, och min första åtgärd efter vad som nu skett skall bli att inhämta yttrande över riksdagens skrivelse från lotsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Dessa yttranden komma givetvis att bliva i väsentlig mån vägledande för de ytterligare steg, som kunna anses lämpliga att taga. Interpellanten nämnde ju, att han gärna skulle ha sett några mera praktiska uppslag än den juridiska utredning, som nyss lämnades, och däri har han naturligtvis rätt, men just dessa praktiska uppslag har man all anledning förmoda skola framkomma under den utredning, som nu sättes i gång, och av de yttranden, som därvid inkomma.

Interpellanten nämnde vidare, att vattenrättslagstiftningen var slutbehandlad, då riksdagens skrivelse i förevarande ämne gick. Detta är dock icke fullt riktigt, ty just frågan om farleder fördröjdes och avgjordes, om jag icke missminner mig, först år 1920.

Den föreliggande frågan är ju i alla fall av den utomordentliga betydelse, att den förtjänar den mest noggranna och omsorgsfulla utredning. Allt vad som i den vägen kan ske och på mig ankommer lovar jag även skall bliva gjort.

Herr Ö s t e r s t r ö m : Herr talman! Jag skulle ju kunna hava nöjt mig med att instämma i det väsentliga av de allmänna synpunkter, som förekommo i den ärade ålderspresidentens på Västernorrlandsbänken yttrande, men då jag av svaret å interpellationen till min glädje hörde — vilket sedan bekräftats av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet — att man inom sistnämnda departement har under överbärande, vilka åtgärder som böra vidtagas i syfte att lätta de olägenheter, som faktiskt här förefinnas för en mycket stor befolkning, skärgårdsbefolkningen, hade jag en känsla av att det kanske kunde hava sitt intresse för regeringen men också för kammaren att få del utav några faktiska belägg för att herr Öbergs erinringar

ingalunda endast äro allmänna talesätt utan verkligen bottna i missförhållanden, som både äro stora och många, och som alldeles givet böra bliva föremål för åtminstone ett försök att avlägsnas.

Jag har, herr talman, ett mycket, mycket rikt stoff att använda, när det gäller att ge en illustration till de faktiskt rådande förhållandena. Emellertid skall jag nöja mig med att dröja vid en plats, som ligger mitt hjärta nära icke minst därför att jag har personlig erfarenhet om dess svårigheter, och jag kan så mycket mera begagna denna plats såsom illustrationsmaterial, därför att den redan har blivit nämnd i sammanhang med det telegram, som herr Öberg läste upp i slutet av sitt anförande.

Det är alltså Hemsö. Denna ö ligger vid Ångermanälvens utlopp i havet, och »som de allra flesta öar är den på alla sidor omgiven av vatten», för att citera ett gammalt sant ord — den är från fastlandet skild genom ett ungefär kilometerbrett sund. Befolkningen på denna ö är icke vidare talrik men omfattar dock bortåt 500 själar, och den kan måhända med viss rätt göra anspråk på att få sina intressen tillgodosedda i görligaste mån.

Och i denna fråga har kommunen alldeles särskilt stora intressen, även om den icke är ensam om att ha dem. Befolkningen på ön måste ovillkorligen ha en något så när ohindrad förbindelse med fastlandet och det av många skäl. För det första kan ju, såsom herr Öberg erinrade om, sjukdomsfall inträffa, då läkare bör tillkallas. I sådana fall är förbindelse med fastlandet över isen ett trygghetsmoment, som kanske endast den kan till sitt fulla värde uppskatta, som någon längre tid varit i avsaknad av detsamma. För det andra gäller för denna kommuns vidkommande i mycket hög grad, vad herr Öberg också nämnde i förbigående, nämligen att befolkningen där är beroende av vintervägar för sin utkomsts skull. Hemsöborna måste nämligen använda sig av de arbetstillfällena, som erbjudas på fastlandet. Dessa arbetstillfällena äro av vitt skilda slag, men de utgöras i mycket stor utsträckning av körslor. Det gäller följaktligen för dem att ha en väg över isen, som icke blott en människa med livsfara kan krångla sig över utan som också kan trafikeras av dragare med fordon. Emot dessa två synpunkter väger en tredje — det erkänner jag — mindre tungt. Det är önskvärldheten av att ha en något så när jämn postförbindelse. Kanske dock icke heller den önskvärldheten bör alldeles negligeras av oss, som ha det litet bättre ställt i det avseendet, även om man naturligtvis kan invända, att det dock icke är något livsvillkor att ha en jämn postgång. Vidare finnes å Hemsö en fästningsanläggning, för vilken det kan vara av visst värde att ha en något så när oavbruten förbindelse med fastlandet, och detta gäller kanske för närvarande i ännu högre grad om den statens radiostation, som där finnes uppförd, i avseende å dess behov av materialanskaffning, ett behov, som kanske icke alltid kan vänta på att bliva tillgodosett till dess att isen å den uppbrutna vintervägen lagt sig igen. Slutligen har befolkningen vissa kulturella behov såsom vi alla ha och som den önskar få tillgodosedda, icke minst under de tunga och dystra vintermånaderna. Man har här en liten

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

men naggande god föreläsningssällning, som, och jag känner det av erfarenhet, har ett alldeles beundransvärt arbete bakom sig, trots alla de vidrigheter, som resa sig i dess väg.

Hur ställer det sig då egentligen för Hemsöborna? Jo, ungefär på följande sätt: När ångbåtstrafiken med passagerarfartyg upphört för året på Ångermanälven och isbandet lägger sig och möjlighet därmed skulle givas dessa Hemsöbor att utan alltför stora besvärligheter taga sig över till fastlandet, så fortsätter trafiken med lastångare upp till industriplatserna, så länge det är möjligt. Det är ju rätt naturligt och ingenting att säga om. Isbandet forceras av ångare så länge det är möjligt, och befolkningen står gång efter annan i den situationen att absolut icke kunna taga sig över till fastlandet, hur starkt behov den än kan ha av att komma dit. Sedan isen blivit för tjock att kunna forceras av ångare, så komma Ådalsverkens starka isbrytare till och forcera isbandet periodvis. Icke heller då vågar sig befolkningen över, därför att det ju mycket väl kan tänkas, att om en person med häst och fordon varit över till fastlandet och fram på eftermiddagen skall vända tillbaka, kommer han att finna, att isbandet är brutet, och där vägen förut gick fram, där simmar nu isflaken. Postföraren å denna ö, som har 18 kilometer till närmaste järnvägsstation, skulle kunna berätta om vilka äventyrligheter, som han får vara med om. Det händer rätt ofta, att han, då han kommer tillbaka i kvällningen med postväskorna, måste kämpa en ingalunda ofarlig kamp på isflaken. Ej heller händer det så sällan, att han återkommer till ön efter att ha varit i isvattnet ända upp till halsen. Det låter rätt så otroligt, när man tänker på att denna ö ligger alldeles utanför ett kulturcentrum, men det är icke desto mindre ett faktum.

Jag skall be att få taga kammarens tid ännu en minut i anspråk för att fästa uppmärksamheten på något, som inträffat helt nyligen och som är ganska illustrativt för huru det förhåller sig därute.

Kramforsbolaget annonserade i ortstidningarna i början av förliden månad, att isbandet skulle forceras 9 och 10 januari, då en ångare från ett av verken skulle taga sig ut till öppet vatten. Detta hade befolkningen att rätta sig efter, och det gjorde den också och höll sig inne denna tid. Den isbrytare, som skulle forcera isen, stötte emellertid på ett alldeles oväntat kraftigt ishinder, och ångaren, som skulle vara ute i öppet vatten den 10 januari, kom i själva verket icke till havs förrän den 13 på morgonen. Betänker man, att det i regel tar en veckas tid, innan den uppbrutna vinterfarleden lägger sig igen, förstår man måhända, att den befolkning, som har att dragas med dessa vidrigheter, skall vara alldeles särskilt intresserad av att något göres för att lätta dess bekymmer.

För den kommun, som jag här tagit såsom exempel, förhåller det sig nu så, att frågan för dess vidkommande skulle kunna lösas på ett mycket enkelt och lyckligt sätt och på ett sätt, som är mycket enklare och lyckligare än som tyvärr är möjligt, när det gäller övriga kommuner, som hava liknande erfarenheter. Den trafikled,

som vintertrafiken här har sig anvisad, är nämligen icke den enda, som står till buds. Genom att draga trafiken fem distansminuter mot norr, skulle man kunna låta Hemsöbornas vinterväg vara absolut orörd ända från det isbandet på hösten eller vid jultiden på allvar lägger sig. Den nya farleden erbjuder inga som helst svårigheter för sjöfarten. Tvärtom är sundet och inloppet alldeles överdådigt präktigt, sägs det, och i alla avseenden en förstklassig trafikled. Det kanske till och med kan sägas, att den är bättre än den nuvarande, därför att inloppet är mycket bredare än det s. k. västra, som nu tages i anspråk, och man kanske kan gå ut ifrån att det är lättare att forcera isen i det bredare och vidare sundet än det är i det smälare. Måhända är detta en omständighet, som icke ens ur kostnadsynpunkt alldeles bör negligeras.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

På sin tid gjorde Hemsö kommun en framställning till vederbörande i syfte att få vintertrafiken dirigerad i den riktning, som jag här omnämnt, men denna framställning blev i medio av förra året avslagen av regeringen. Avslagsskälens voro förnämligast av sjöteknisk art. Man ansåg nämligen, att en omläggning av trafiken i den begärda riktningen skulle betinga vissa sjötekniska förändringar: uppförandet av en ny ledfyr, möjligen också inrättandet av en ny lotsförpassning o. s. v. Det allra starkaste skälet för avslag torde dock ha varit, att man ansåg det ofrånkomligt med en alldeles ny tullstation, om vintertrafiken skulle dragas den nya vägen.

Rent i förbigående vill jag nämna, att jag icke för min personliga del tror, att åtminstone det sista skälet är riktigt övertygande. Skulle nämligen den nya tullstationen vara nödvändig under angivna förhållanden, så borde den vara nödvändig även nu. Det finnes nämligen ett par sågverk norr om Hemsö, Salsåker vid Ullångerfjärden och Måviken i Omnefjärden, som äro utskeppningshamnar. Kommer det en ångare från utrikes ort, destinerad till något av dessa sågverk för att hämta virke, äro papperen ställda på Härnösands distrikt, och ångaren äger att klarera i Härnösand eller Köpmanholmen, som ligger norr om Härnösand. Denna klarering sker i regel i Härnösand, och därifrån går ångaren åter ut till havs och fortsätter. Detta är, synes det mig, ett ganska gott bevis för att även om man dirigerar hela vintertrafiken norr om Hemsö de två månader, som här avses, skulle någon ny tullstation i verkligheten icke vara nödvändig.

Ja, herr talman, allt detta är ju detaljer, som måhända saklöst skulle kunnat vara borta ur mitt lilla inlägg, men jag har velat begagna det osökta tillfället att erinra om dem, därför att det är ju möjligt, att frågan på nytt måste tagas upp i ett eller annat sammanhang. Vad jag emellertid förnämligast ville med mitt anförande var att så kraftigt som möjligt understryka de stora besvärligheter, som den skärgårdsbefolkning har att dras med, vilken i herr Öberg har en så energisk förespråkare i detta fall. Skärgårdsbefolkningen har ju så stora bekymmer, som det icke står i mänsklig makt att göra något åt, så att det är säkerligen en skyldighet för oss alla, vilka överhuvud taget ha någon möjlighet att hjälpa den.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

att åtminstone ifrån dess börda, som är tung nog ändå, lyfta denna absolut onödiga sten. Jag försäkrar regeringen, att den skulle göra sig högt förtjänt om dessa tusenden skärgårdsbors största tacksamhet, ifall regeringen, som här utlovats, och som vi alla hoppas, ägnar denna befolknings stora fråga all välvillig förståelse och uppmärksamhet.

För många av oss kanske denna fråga ter sig liten ur det stora spelets synpunkt, men den är mycket stor och betydelsefull för dessa människor i en tillvaro, fylld av pliktroget slit och släp.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag väckte för många år sedan en motion i förevarande ärende, och jag vågar ifrågasätta, huruvida icke en skrivelse i anledning därav ingått till regeringen före den av herr Öberg nämnda tidpunkten. Ingenting har emellertid såvitt jag kunnat finna, blivit åtgjort i ärendet.

Jag inser mycket väl vikten utav att något i denna fråga blir åtgjort för de nordligare delarna av landet, men jag vill påstå, att det är vida viktigare, att det företages kraftiga åtgärder för de sydligare delarna, ty kom ihåg, att i de nordligare delarna av landet ligger isen, så att den icke kan forceras, under ofantligt mycket längre tid än här nere, där befolkningen är avskuren från kommunikationer genom sjöfarten en längre tid. Detta är nämligen nu ett sorgligt faktum.

Visserligen hava vägstyrelser och befolkningen själv vidtagit åtskilliga åtgärder, men i huvudsak är det precis lika eländigt som det var för 20 år sedan, ja, det är till och med värre nu, ty nu forceras isarna mycket mer än då.

Jag är ytterst tacksam för det uttalande, som herr justitieministern Åkerman nyss hade, att han skulle försöka åstadkomma i detta fall ett praktiskt resultat, och jag hoppas, att den regering, som vi åtminstone nu ha, skall se till, att den visserligen relativt fåtaliga men dock för vårt land så viktiga befolkning, som finns i våra skärgårdar, måtte bli tillgodosedd, såsom sig bör. Vi skola komma ihåg, att det är en rättighet, som denna befolkning haft, att man icke fick bryta isen, huru man ville. Förr i världen voro vintervägarna underhållna och till och med utstakade, men på grund av glömska vid den nu gällande väglagens antagande förbisåg man vintervägarna, och nu kan sjöfarten husera hur den vill, utan att man ägnar den ringaste tanke åt denna befolkning. Jag har blott velat säga detta, ty detta är sannerligen en sak, som ovillkorligen måste beaktas.

§ 5.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 72, med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 73, angående bestridande av kostnader för avhjälpande av vissa stormskador inom Älvsborgs fästning och Nya varvet; och

nr 74, angående bestridande av kostnader för utsändande av Stockholms stads större isbrytarfartyg »Isbrytaren II» till av is blockerade farvatten utmed rikets kuster.

§ 6.

Herr *Johanssons* i Kälkebo nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa spörsmål angående vissa missförhållanden i avseende å prisbildningen å svensk brödsäd m. m., som nu föredrogs, blev av kammaren bifallen.

§ 7.

Konstitutionsutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 5 och 6 bordlades åter.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om gottgörelse åt källarmästaren O. Jönsson för liden förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.*

I två till bankoutskottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 28, av herrar *Bergqvist* och *Gustaf A. Strömberg* och den andra inom andra kammaren, nr 58, av herr *Anderson* i Råstock, hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 25,000 kronor såsom gottgörelse åt källarmästaren Olof Jönsson för den förlust han under åren 1918 och 1919 lidit å restaurangrörelsen i riksdagshuset samt bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att av anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus till Jönsson utbetala nämnda belopp.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kristensson*, *Karl J. A. Gustafsson*, *Andersson* i Hägelåkra och *Bodin*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Den här frågan är visserligen icke av något större allmänintresse, men det gäller här i stället en enskild mans rätt, och då den varit uppe ett par gånger förut, antar jag, att den är ordentligt utdebatterad. Det är emellertid några saker, som jag skall tillåta mig att här i allra

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.

(Forts.)

största korthet beröra. Såsom herrarna här i kammaren veta, visade det sig vara förenat med rätt så stora svårigheter att få någon att övertaga restaurangrörelsen här i riksdagshuset efter det beslut, som fattades år 1913. Det hade nämligen visat sig, att det blivit allt sämre och sämre affär att driva den rörelsen. Riksgäldsfullmäktige vände sig därför till källarmästaren O. Jönsson med anmodan, att komma in med ett anbud. Han gjorde det och hade riksdagsrestaurangen i två år. Nu har det påvisats från olika håll och anförts olika skäl för och emot hans anspråk på en av riksgäldsfullmäktige såsom skälig ansedd ersättning av 25,000 kr. Jag skall icke ingå på den saken heller och icke på andra särskilda detaljer därvidlag, utan endast tillåta mig anføra vad bankoutskottet i sitt memorial nr 24 vid 1920 års riksdag yttrat. Sedan bankoutskottet redogjort för vilken förlust Jönsson sagt sig hava lidit på ifrågavarande rörelse och därutöver påpekat något om huru det var under tiden efter 1919 års lagtima riksdag och framhållit, att »fullmäktige träffat avtal med Stockholms allmänna restaurangaktiebolag om övertagande av restaurangrörelsen i riksdagshuset», har man i detta betänkande konstaterat att under urtima riksdagen 1919 förlusten på restaurangrörelsen, »oaktat de av bolaget åtnjutna förmånerna varit betydligt större än de, som kommit Jönsson till del, uppgått till ej mindre än 15,042 kr. 89 öre, häri inberäknat till restaurangaktiebolaget utgående ersättning för rörelsens drivande m. m.». Sedan säger utskottet vidare: »Vid sådant förhållande synes det utskottet med skäl kunna antagas, att Jönsson fått vidkännas en ej obetydlig förlust å den av honom drivna rörelsen, och torde detta ogynnsamma resultat med största sannolikhet hava uppstått till följd av förhållanden, som icke kunnat förutses eller förebyggas. Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att det var på anmodan av fullmäktige och icke efter egen ansökan, som Jönsson övertog restaurationsrörelsen, ävensom att de priser, som därvid av fullmäktige fastställdes, med skäl kunna anses hava varit synnerligen låga, särskilt i förhållande till de höga råvarupriser, som under den värsta kristiden gjorde sig gällande.»

Sedan kommer det i utskottets motivering ett skäl, som jag särskilt skall be att få understryka, därför att jag anser det vara ett av de mera vägande skälen vid denna frågas avgörande. »Förluster», heter det vidare, »som uppkommit å restaurationsrörelsen i riksdagshuset, hava för övrigt även vid andra tillfällen såväl innan Jönsson övertog rörelsen som ock sedermera blivit av riksdagen ersatta. Det lärer därför få anses vara med rättvisa och hjllighet överensstämmande, att Jönsson tillerkännes någon gottgörelse för den förlust han lidit, och har utskottet i fråga om ersättningens storlek icke något att erinra mot det av fullmäktige föreslagna beloppet 25,000 kr.» Och så kommer sedan utskottets hemställan.

Nu förmodar jag, att ledamöterna i denna kammare icke gärna kunna underkänna bankoutskottets utredning, icke gärna kunna underkänna de ord, som utskottet här gjort till sina, och som jag förmodar hava kommit till, därför att man tagit noggrannast möjliga

känedom om verkliga sakläget. När man därtill vet, att frågan har ansetts vara så pass nära en rättfärdighetsfråga, att det i fjolbara hängde på två röster, huruvida källarmästare Jönsson skulle få det av riksgäldsfullmäktige tidigast ifrågasatta beloppet, har det synt mig, att jag framför allt icke gjorde något orätt och icke trädde någons rätt för nära, då jag undertecknat och burit fram en motion här i kammaren, efter sedan det redan varit på tal att den skulle väckas i riksdagens första kammare.

Bankoutskottets majoritet säger nu på följande sätt, sedan det redogjort för, att frågan förelegat såväl 1920 som 1921: »Riksdagen avslag emellertid vid båda dessa tillfällen efter gemensam omröstning de väckta förslagen Med hänsyn härtill och då några nya omständigheter icke tillkommit av beskaffenhet att böra föranleda ändring i föregående beslut» har utskottet naturligtvis hemställt om avslag på motionen. Jag vill visst icke göra gällande, att några nya omständigheter tillkommit i fallet Jönsson av någon särskilt anmärkningsvärd natur, men jag vill med bestämdhet göra gällande, att det måste anses ha tillkommit en ytterligare förklarande omständighet, som ökar sannolikheten för att Jönsson verkligen hade moraliskt rätt, då han begärde ersättning för den förlust, som han lidit på restaurangrörelsens bedrivande. Det är det skälet, att trots att det under år 1921 befanns, såsom alla veta, vara en god tillgång på livsmedel av alla slag och fallande priser oupphörligt samt restaurangrörelsen bedrevs av Stockholms största restaurangaktiebolag, som hade de bästa möjligheter för att göra billiga inköp och möjligheten att utnyttja de gjorda inköpen på förmånligaste sätt, trots detta, säger jag, har restaurangrörelsen under år 1921 gått med en förlust av icke mindre än 16,293 kr. 57 öre.

Jag vet mycket väl, att de formella skälen, de s. k. juridiska skälen här icke kunna åberopas, men jag vågar för min ringa del säga, att jag tror, att det är riksdagen mera värdigt att i ett sådant fall som det föreliggande taga större hänsyn till den moraliska rätten än den juridiskt-formella. Den erkänner jag icke finnas. Jönsson var icke nog förutseende att i kontraktet rycka in en klausul, som medgav honom rätt att få ut en viss vinst per månad, men genom allt som inträffat, icke minst sedan han lämnade restaurangen efter att hava skött densamma under två av de hårdaste krisåren, föreligga, menar jag, så pass starka sannolikhetsskäl för att den förlustsiffra, han uppgivit, snarare är större än mindre än den, som kommit fram i räkenskaperna. Och så till slut, som jag redan haft anledning erinra om, har ju de sista åren rörelsen gått med så och så stor förlust — 16,000 och några hundra kronor för fjolåret. Det betyder, om vi vilja vara ärliga, mina damer och herrar — ja, damerna ha icke varit med om det, förut, men herrarna — att riksdagen ätit på statens bekostnad mer eller mindre under de två sista åren. Det betyder också, då man med all sannolikhet kan göra gällande, att det under värsta kristiden var helt enkelt icke möjligt att få denna restaurangrörelse att gå ihop, att vi i så fall ätit på en enskild mans bekostnad. Nu vill jag säga, att jag finner det högst

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.

(Forts.)

tvivelaktigt, om det kan vara riktigt och framför allt moraliskt rätt att äta på statens bekostnad till ett billigare pris än som enskilda betinga sig, men jag måste säga, att det blir ur moralisk synpunkt ännu sämre, om man får lov att erkänna, att vi ätit på en enskild mans bekostnad.

Jag har, herr talman, icke velat upptaga kammarens tid längre utan inskränker mig till att yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman, mina damer och herrar! Till dem, som äro nykomna i kammaren, vill jag säga såsom den föregående talaren, att denna fråga icke är någon ny fråga, liksom jag även får säga, att det icke är något jungfrutal som jag håller i denna fråga. Denna fråga kan liknas vid galten Särimmer i den gamla gudasagan, som slaktades varje afton och kom igen varje morgon ny, frisk och sund. Jag tillät mig använda den jämförelsen i fjol. I fjol hade denna galt hemortsrätt i Brånalt, Hallands län, och i år är den mantalsskriven i Råstock i Örebro län. I fjol var den bondeförbundare, och i år är den socialdemokrat, och man får väl lov att säga, att den är ett bra underligt djur. Jag har, herr talman, aldrig någonsin känt ett så stort behov av att få säga några utomparlamentariska ord, som när denna fråga nu för tredje gången kommer igen här i kammaren. När herr Anderson i Råstock började läsa upp lämpligen utvalda stycken ur 1920 års bankoutskotts utlåtande, trodde jag i början, att han råkat förväxla utlåtande och fått ett gammalt i stället för det, som föreligger i dag, men sedan läste han även upp det utskottets avslagsyrkande, som föreligger till behandling här i dag i kammaren. Med hänsyn därtill att han läste upp 1920 års utskottsutlåtande, vill jag säga, att dels var jag icke med i utskottet den gången och dels har bankoutskottet, oavsett vilken ståndpunkt det intog till frågan år 1920, nu tagit ad notam vad riksdagen två gånger beslutat i saken i denna fråga, och hade motionärerna gjort såsom utskottet gjort, nämligen tagit ad notam vad riksdagen två gånger så tydligt sagt ifrån, hade vi icke haft frågan före nu.

Då herr Anderson i Råstock läste upp utskottets utlåtande, vill jag även taga mig friheten att läsa upp en liten bit av det, som står i det kontrakt, som underskrevs av riksgäldsfullmäktige och herr Jönsson vid övertagandet av restaurangrörelsen. Där står ordagrant i kontraktet: »— — — äger han icke under några omständigheter begära eller ifrågasätta att av riksdagen erhålla ersättning för den förlust, som tilläventyrs kan å rörelsen uppstå». Detta kontrakt har undertecknats av riksgäldsfullmäktige och Jönsson, och ändå har den ena parten begärt och den andra tillstyrkt, att ersättning skulle utgå. Min uppfattning om ett sådant kontrakt är, att den, som underskrivit det utan att veta, om det bär eller brister, har inlåtit sig på spekulation, och då får han också stå sitt kast, ty det ska' gudarna veta — och det veta herr Anderson i Råstock och jag också — att den, som inlåter sig på spekulationer, har utsikter att förlora.

På uppdrag av riksgäldskontoret beslöt man emellertid att gå

grundligt tillväga vid revideringen av herr Jönssons räkenskaper. Jag vill säga, att jag personligen icke har det minsta otalt med herr Jönsson, han är säkerligen en mycket bra och präktig man, men det är för mig en principfråga eller, som herr Anderson säger, en rättsfråga. För den grundliga revideringen av herr Jönssons räkenskaper anlätades en auktoriserad revisor, herr von Hofsten, och jag skall be att få anföra några få rader ur det revisionsutlåtande, som han avlämnade till riksgäldskontoret. Där säges bland annat, »att riksdagsrestaurangens varukonto under en del av året påförts betydande summor för inköp av varor, som enligt vad samma kontos inkomstsida gav vid handen endast delvis kommit till användning i riksdagshuset. Herr Jönsson har också vid förfrågan meddelat, att varorna i fråga till en avsevärd del torde hava konsumerats på Strömparterren». Det belopp som på detta sätt obehörigen blivit riksdagsrestaurangen påfört har enligt den utredning revisorn sökt företaga sannolikt uppgått till en summa av 12,000 kronor. Vidare säger revisorn i sin avgivna berättelse, »att någon verkligt effektiv kontroll om och i vad mån inköpta varupartier konsumerats i någon av de andra av herr Jönsson innehavda restaurangerna icke kunnat av revisorn utföras. Av räkenskaperna framgår emellertid», säger han, »att restaurangen Kung Karl och riksdagsrestaurangen gått med förlust, men att 12,000 kronor, som påförts riksdagsrestaurangen, bort påföras Strömparterren». Jag trotsar vilken tredubbel italiensk bokhållare som helst att kunna fastställa var egentligen denna förlust uppkommit, om den egentligen uppkommit på Kung Karl, Strömparterren eller riksdagsrestaurangen. För övrigt, är det så besynnerligt, att den gick med förlust, när det knappt var någon restaurang av större betydelse, som icke gick med förlust den tiden? Man hörde på de allra största restaurangerna till och med på dem, som besöktes av dem, som icke besökte restaurangen här, att källarmästarna sade ifrån, att det var förlust varenda dag under 1918 och 1919, ty gästerna hade det mesta av matvarorna med sig dit, så att källarmästarna fingo sörja för trevnad och musik gratis. Men icke har det sports, att rättfärdighetskänslan varit så stark, att man ansett, att dessa skulle hava någonting tillgodo, och att man skulle få lov att betala något ytterligare till vad man var skyldig från de åren, blott därför att man råkat spekulera litet förgäves i restaurangrörelse.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.*

(Forts.)

Ursprungligen var emellertid herr Jönssons förlustsumma under 1918 fixerad till 19,000 kronor, och riksgäldskontoret gick in och begärde 15,000 kronor. Nu har saken legat till sig, och nu går motionen löst på 25,000 kronor. Jag vill dock säga herr Anderson: trots detta för herr Jönsson ofördelaktiga kontrakt, så höjdes priserna två gånger under 1918; enligt riksgäldsfullmäktiges protokoll hava priserna på hans begäran höjts två gånger under året. Dessutom tillerkändes herr Jönsson 90 kronor i månaden för viss personal, som icke kunde få bostad i riksdagshuset. Det säges i herr Jönssons skrivelse, att han gjort förlust på lunchmaten till riksgäldskontorets personal, men den saken få de väl klara upp med herr Jönsson. Likaledes talas det om den utmärkta byffé, som hölls i första kammaren,

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

och som jag också varit i tillfälle att se, men det oaktat har icke första kammaren velat gå med på dessa 25,000 kronor. Revisorn herr von Hofsten säger vidare, att 3,675 kronor 50 öre upptagits på en räkning ställd till källarmästare Jönsson, Kung Karl, men dock påförts riksdagshusets restaurang.

Herr Anderson ansåg nog till sist, att de sakliga skälen, vilka jag tycker här äro de viktigaste, började svikta, varför han tog till de moraliska, och sade, att man icke borde äta på enskild mans bekostnad. Jag bestrider fortfarande, att någon med vett och vilja ätit på enskild mans bekostnad, ty hade vi det gjort, skulle jag varit den förste att tillstyrka, att han skulle få ersättning. Men jag vet med mig, att jag med vett och vilja icke gjort det, och det var därför som jag slutade jämte många att äta på restaurangen och åt billigare och bättre mat på andra restauranger i staden. Med de små matematiska kunskaper jag har kan jag då icke räkna ut, att det kunde gå med förlust här nere. När man vill gå in på de moraliska skälen i denna sak, vill jag fråga: Är det möjligt, att man skall anlägga dessa moraliska synpunkter på en fråga, när vi hava bättre användning för dessa 25,000 kronor i dessa hemska arbetslöshetens dagar? Jag vill hänvisa till att entreprenörer hava gjort förluster på byggen till seminarier och kaserner på hundratusentals kronor utan deras eget förvållande, endast genom faktorer, som sattes i verksamhet av tidsläget, men dock av riksdagen fått blankt avslag på framställningar om ersättning, trots denna kända moraliska synpunkt på frågan.

Då man talat om, att det icke är riksdagen värdigt att neka herr Jönsson denna utbetalning, så vågar jag bestämt påstå, att det icke är riksdagen värdigt att få denna fråga tillbaka på riksdagens bord vartenda år, år efter år, och jag tror det var av denna anledning första kammaren nu med 77 röster mot 31 biföll utskottets förslag, ty jag tror, att första kammaren har menat, att man en gång vill hava slut på dessa okynnesmotioner, så att man slipper få frågan ut till referendum, ifall den släpas med här för länge i riksdagen.

Jag skall tills vidare icke yttra mig längre i denna fråga. Jag anser det pinsamt för oss att behöva varje år debattera denna fråga här i riksdagen. Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har i denna kammare talat i denna fråga vid tvenne tillfällen förut, men jag kan icke underlåta att begära ordet även denna gång.

Det är efter min uppfattning obestriddigt, att denne man har haft förlust på riksdagsrestaurangen. Det framgår av båda de utredningar, som gjordes 1918 och 1919. Herr Lovén talar om den utredning, som gjordes av den auktoriserade revisorn år 1918, men jag vill minnas, att det dock stod i hans utlåtande, att förlusten under året kunde uppskattas till 19,372 kronor 96 öre, och vad det andra året beträffar gjordes utredningen av föreståndaren för restaurangbolaget, herr Mild, som uttalade, att han efter granskningen

av räkenskaperna var övertygad om, att förlustsiffran icke var överdriven, då den angavs till 38,139 kronor 52 öre, varifrån dock skulle avgå 2,245 kronor, så att beloppet blev 36.194 kronor 52 öre för båda åren 1918 och 1919. Om vi tänka oss tillbaka till förhållandena 1918, så erinra vi väl oss alla, huru allting då gick i höjden, och hurusom priserna stegrades efter undertecknandet av det kontrakt, som källarmästare Jönsson gjort med riksgäldskontoret. Han hade ett dåligt kontrakt, det är alldeles otvivelaktigt, och han fick också vissa förbättringar däri. Nu säger herr Lovén: han har skrivit under kontraktet, han skall stå för vad som kan stå i kontraktet, ty om han icke vill stå för detta, så är det bara en spekulation. Jag skulle vilja gratulera herr Lovén, om herr Lovén kunde upprätthålla den principen i alla väder och under alla förhållanden. Har aldrig herr Lovén känt på sig att det fins något som heter billighet här i världen, och att ett kontrakt, som är förhanden, kan vara av den beskaffenhet, att billigheten verkligen kräver, att man gör något avkall på de bestämmelser, som visat sig vara för stränga gentemot den ena parten. Riksdagen har många gånger varit med om detta, och vi hava antagit lagar, där billigheten tagit sig mycket starkt uttryck. Sådana hava vi antagit vid olika tillfällen.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Det är vitsordat, att denna förlust berott icke på herr Jönsson, utan att den berott på förhållandena och omständigheternas makt. Vidare vill jag säga, att det är riksgäldsfullmäktige, som hava granskat denna sak. De äro ju riksdagens förtroendemen i detta fall. De hava granskat saken, och de hava vid två olika tillfällen kommit till riksdagen och sagt, att de anse att riksdagen bör göra något. För 1918 begärde de 15,000 kronor och sedan året därpå för åren 1918 och 1919 tillsammans 25,000 kronor. Jag vill vidare framhålla gentemot dem, som hårdnackat påstå, att de icke äro riktigt säkra på att det blivit någon förlust, att det är väl dock, som herr Anderson i Råstock sade, mycket starka sannolikhetskäl för att det varit förlust. Sedan Stockholms allmänna restaurangbolag övertagit verksamheten har till detta bolag under de båda sista åren, vilket är vitsordat och med siffror klarlagt, från riksgäldsfullmäktige utbetalats ersättning för en förlust under 1920 av 16,269 kronor, och de hava betalat ut i år 16,293 kronor för år 1921. Den saken är obestridlig. Är det rimligt att tänka sig, att denne man skulle under de svåra åren 1918 och 1919 hava kommit ifrån lindrigare än restaurangbolaget har gjort det under dessa år, som varit vida fördelaktigare med riklig tillgång på alla varor och därav följande billigare priser? Och därtill komma de övriga förmåner, som restaurangbolaget haft, och som för år 1920 uppgingo till 8,200 kronor.

Det gjordes ett uttalande av den nuvarande statsministern i fjol under debatten i kammaren. Jag förmodar, att hans excellens icke kommer att deltaga i denna debatt, men jag skulle vilja bringa i herrarnas erinran vad han då framhöll, nämligen huruvida det kunde vara förenat med riksdagens värdighet att låta en enskild källarmästare betala maten för riksdagsmännen och detta av en politisk elit av det svenska folket. Han tyckte, att det icke var någon stark känsla

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

den eliten hade av sin värdighet, och jag kan icke annat än understryka hans ord i det fallet. Så ville jag säga, när herr Lovén talar om galten Särinner, som slaktades och kom igen, att det fins en annan sak, herr Lovén, som också kommer igen, och det är samvetet: om det känner sig berört, så är det icke stilla, förrän det blir tillfredsställt, och jag får uppriktigt säga, att jag tycker man kan ta ga hänsyn till detta lika mycket som till herr Lovéns Särinner.

En del av kammarens ledamöter säga: här är ett kontrakt, låt det vara, vi bry oss icke om något annat än kontraktet, men det finns en mycket stor del av kammarens ledamöter, som önska och begära, att det skall göras rättvisa, och som icke finna någon möjlighet att skaffa denna rättvisa på annat sätt än att bevilja detta anslag. Det var bra nära i fjol, ty den gemensamma voteringen hängde på två röster, — sålunda nära hälften av dem, som deltog däri, önskade och begärde, att herrarna ville ge med sig, och att vi skulle få skipa rättvisa och bifalla denna framställning. Jag skulle verkligen vilja vädja till herrarna, om ni ändock icke skulle kunna finna er i att gå med på denna starka önskan, som gjorts gällande av dem, som vilja bevilja anslaget. Beloppet är icke så kolossalt stort. Allting talar för att denna förlust har lidits. Låt oss då bevilja det, på det att det icke må kunna sägas om någon av oss, att vi gått på riksdagsrestaurangen och ätit på enskild mans bekostnad.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Det förefaller mig, som om detta ärende under ytterligare flera år skulle kunna åstadkomma ny votering. Efter fallet Jönsson torde man kunna räkna med möjligheten av en ny politisk gruppering. Jag ser nu vänstermän och högermän om varandra uppträda mot varandra. Rörande denna fråga får jag för min del säga, att jag mycket beklagar, att den för tredje gången kommit upp på kammarens bord, och jag anser det mindre angenämt att behöva uppträda och tala i ärendet. Men jag torde vara nödsakad att göra det. Jag har visserligen icke någonting särskilt nytt att säga, utan jag får hålla mig till vad som förut upprepats från olika håll. Men som vår ärade ordförande i bankoutskottet är förhindrad tala i denna sak, då han tillhör reservanterna, och jag varit med om utskottets belut, ber jag få säga, att jag åtminstone icke anser billigheten kräva, att vi vidtaga några åtgärder för att gottgöra herr Jönsson. Var och en av oss vet, att under den tid, herr Jönsson innehade restaurangen, var den ingående av förstklassig beskaffenhet, under det att priserna voro ofantligt höga i samma proportion som maten var underhållig. Jag finner icke den ringaste anledning för riksdagens andra kammare att träda emellan i detta fall. Det är icke på enskild mans bekostnad man i riksdagsrestaurangen har ätit. Nej, alls icke. Detta är en saga, en historia, som upplunnits för att väcka medlidande. Vi hava var och en fått betala vår tribut fullt ut och litet till, och priserna voro uppskruvade till den grad, att man fick långt billigare och bättre mat på andra ställen.

Nu har det sagts, att denna restaurangrörelse under de sista

ären, sedan restaurangbolaget övertagit den, erhåller understöd av staten. Det är sant, och detta understöd har utgjort ungefär 16,000 kronor om året. På grund av vilka skäl det utgått vet jag icke, ty i detta fall har riksgäldskontoret åtagit sig att sorgfälligt honorera de krav, man framställt, och jag tar för givet, att om restaurangrörelsen fortfarande kommer att bedrivas av restaurangbolaget, så kommer samma gottgörelse att lämnas. Det har enligt min uppfattning varit ett allt för stort belopp, som man honorerat restaurangbolaget med, och det kan för många synas som en orättvisa, att man icke gottgör herr Jönsson med dessa 25,000 kronor. Han innehade dock icke mindre än tre restauranger på denna tid. Han drev förutom riksdagsrestaurangen även restaurangerna Kung Carl och Strömparterren, och han rörde ihop inköp och försäljningar för dessa tre lokaler, så att ingen människa kunnat utreda, huru dessa verkligen varit fördelade på de olika restaurangerna. Hade han verkligen haft fullkomligt klar bokföring därom, så är jag övertygad om, att kammaren lyssnat till hans framställning. Så har emellertid icke skett, och därför hava vi kommit i detta nödläge och till detta obehag att en gång om året återkomma till samma fråga. Jag för min del får säga, att riksdagens andra kammare icke behöver taga på sitt samvete något slags förebräelse för att den underlåter honorera herr Jönsson. Samvetet är absolut fritt, var och en har enligt min mening betalt sin fullständiga tribut fullt ut till herr Jönsson.

Vad beträffar galten Särinner, som herr Lovén använde sig av, skall jag be att få erinra honom om, att denna Särinner av mig upptäckts första gången i denna kammare, fastän herr Lovén på ett obehörigt sätt tillät sig dressera den inför kammarens ögon. Av den galtens skinkor fingo vi i sanning icke smaka, när vi åto på restaurangen det året.

Såvitt det varit utskottet möjligt, har utskottet försökt samvetsgrant fullgöra uppdraget att granska räkenskaperna och revisionsberättelsen rörande herr Jönsson. Det oaktat har utskottet, som även har ett gott samvete och vill göra rätt åt alla, kommit till det resultatet, att det var nödvändigt att för tredje gången avslå denna framställning, som motionsvis blivit framförd för herr Jönssons räkning.

I denna utskottets hemställan ber jag, herr talman, att få instämma.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Örebro.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag skall icke tvista om, vem som har rätt i fråga om galten Särinner's mantalskrivningsort, herr Lovén eller herr Sommelius. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att då herr Sommelius just nu framhållit, att utskottet gjort ett samvetsgrant arbete och att dess samvete vore fullkomligt fritt, så förefaller det underligt nog, att jag i samma utlåtande, som jag nyss förut tillät mig åberopa, nämligen

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.*

(Forts.)

bankoutskottets memorial nr 24 den 23 mars 1920, såsom närvarande vid justeringen av samma memorial hittat även en herre, som hette Sommelius. Om jag icke missminner mig, hava vi icke haft allt för många med det namnet här i kammaren. Det kan alltså icke gärna vara någon annan än herr Sommelius själv, som varit närvarande. Hur pass sorgfällig var undersökningen den gången? Jag vill icke framkasta några insinuationer, men om herr Sommelius gjort sin sak lika grundligt nu, så kanske man kommit till ett annat resultat.

Sedan har här talats om mycket underliga djur. Ja, får lov att säga gent emot herr Lovén, att jag ännu aldrig sett någon tredubbel italiensk bokhållare, som han talade om. Och vad beträffar spekulatio, så är det möjligt, att det uttrycket kan tolkas så, att det kan läggas ut rent illvilligt. Jag vill därför försäkra herrarna, att i det avseendet har jag absolut ingenting att förebrå mig. Huru det är med herr Lovén vet jag icke.

Så är det också högst underbart, att då herr Lovén kommer upp, finner han som starkaste argument att åberopa just dessa kontraktsbestämmelser om att herr Jönsson icke under några omständigheter fick ifrågasätta några ytterligare krav på ersättning. Men herr Lovén negligerade helt och hållet den upplysning, som lämnats i bankoutskottets memorial nr 24 rörande de förluster, som lidits förut vid andra tillfällen ävensom att de blivit av riksdagen ersatta. Vilketdera skall nu tillerkännas största värdet, herr Lovéns eller bankoutskottets utlåtande därvidlag?

Jag vill vidare säga det, att vi hava fått en alldeles ny typ av riksdagsmän här, om vi skola följa herr Lovéns anvisning. Han vill nämligen göra gällande, att man icke skulle behandla frågan från rent saklig synpunkt därför, att ena året var det en, som tillhörde det partiet, andra gången en, som tillhörde ett annat parti, och tredje gången en socialdemokrat, som förde fram denna fråga. Så kommer han fram till ännu en ny typ, som kanske är behöfvig. Det är den, som klassificerar motionerna med största lätthet och sätter dem under olika rubriker. Den här råkade komma in under rubriken okynnesmotioner. Av vilken anledning kan jag icke lista ut, ty, såsom herr Lindman påpekade, är det sedan man sett 1921 års räkenskaper mycket starka sannolikhetsskäl för att herr Jönsson lidit förlust på denna rörelse under ifrågavarande år.

Jag har ingen anledning att frågå mitt yrkande, vilket jag, herr talman, ber att få vidhålla.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Vi stå idag åter inför en fråga rörande vår egen mathållning, som kan ge allmänheten den uppfattningen, att sådana frågor, som röra vårt välbefinnande, skulle vara bland de viktigaste spörsmål, vi hava att avgöra. Jag styrkes än mer av denna debatt i den uppfattning, som jag uttalade för ett par veckor sedan, att frågor rörande denna restaurangrörelse, rörande vår egen mathållning, borde vara enskilda angelägenheter för oss och avhandlas på enskilda

möten mellan kamrarnas ledamöter. Enligt vad jag fått min uppmärksamhet fästad på och enligt vad jag senare inhämtat från diskussionsprotokollen för någon vecka sedan, riktades då mot mig den förebräelsen, att jag skulle vilja på enskilt möte avhandla ärenden, som vore en statsans angelägenhet, därför att restaurangrörelsen vore statssubventionerad. Nej, mina herrar, den som har tolkat min tanke på det sättet, har tolkat den fel. Jag vill just, att restaurangrörelsen *icke* skall vara och för framtiden bliva någon statsangelägenhet, att den icke skall vara statssubventionerad. Uppstår någon brist av denna rörelse, kunna vi avstå ett av våra dagsarvodena för att täcka densamma, i stället för att begära, att skattebetalarna skola betala vår mat.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

Nu är ju tydligt, att restauratörerna kunna det ena året förtjäna pengar och det andra förlora. Enligt vad man upplyst mig om befinner sig den restauratör, det här är fråga om, icke i små omständigheter. Då kan jag icke förstå, att det kan finnas något skäl för oss att visa några ömmande känslor för honom.

Jag har emellertid begärt ordet för att göra en vördsam och ödmjuk hemställan till eder, mina herrar: låt oss förkorta denna debatt, och låt oss icke allt för mycket utveckla debatten i den fråga, som härnäst rör restaurangen, nämligen frågan om huruvida den så kallade snapsen skall serveras där eller icke.

Vad själva denna fråga beträffar, har jag uppriktigt sagt icke velat offra någon tid för att genomtränga densamma. Den synes mig icke vara värd det. Men är icke den omständigheten, att riksdagen nu två gånger provat och avslagit liknande motioner, tillräcklig anledning för att vi skola visa, att vi stå fast vid samma ståndpunkt som förut, och även avslå framställningen denna gång?

Jag ber herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E u r é n: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att i denna fråga helt enkelt instämma med herr Lindman. Men som jag är ny på denna plats, kan jag betrakta frågan oberoende av varje föregående uttalande och vill därför säga ett par ord med beaktande av vad den siste ärade talaren sagt om debattens förlängande.

För det första skall jag be att få konstatera, att ingen av de talare, som här uppträtt, har gittat påstå, än mindre bevisa, att det icke är med verkliga förhållandet överensstämmande, att denne källarmästare förlorat på riksdagsrestaurangen. Ingen har gittat direkt påstå, ännu mindre bevisa, att det belopp, som här fordras, är för stort för att täcka hans förlust. Vidare har bankoutskottet nu här i en annan fråga konstaterat, att riksdagsrestaurangen icke är en restaurang i vanlig mening, som kan anses såsom föremål för spekulation av källarmästare, såsom restauranger i allmänhet äro, utan att den är att betrakta som en lunchlokal av mera enskild beskaffenhet för riksdagsmännen. Under sådana förhållanden måste man verkligen fråga sig: kan det vara med billighet och rättvisa överensstämmande att icke täcka denna förlust, som ingen har vågat bestrida, och rörande vilken ingen vågat bestrida, att den skett utan denne mans

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

förvällande utan på grund av omständigheter, som han icke kunnat beräkna? Riksdagens mening har i sanning hittills icke varit så klar och tydlig, då det var blott med två röster, 177 mot 175, som frågan föll förra gången. Och då man vet, med vilken intensitet ett stort antal riksdagsmän vilja hålla på, att man icke skall förlora ens ett öre på ett kontrakt, kan man förstå dessa röstsiffror.

Mina herrar, jag skall icke trötta herrarna med att säga mera, men jag måste uttala den meningen, att om man tar rättvisa och billighet som rättesnören för sitt handlande, så anser jag, att man, isynnerhet efter tillkomsten av de omständigheter, som herr Anderson i Råstock påpekat, icke kan annat än rösta för bifall till motionen. Huru många roligheter det än sägs i kammaren för den motsatta åsikten, så kan jag icke komma ifrån att det är med rättvisa och billighet överensstämmande, att denne man får sin ersättning.

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herr B ä c k l u n d: Herr talman! Jag vill endast tillägga några ord till vad herr Lovén yttrade. Herr Lovén sade, att enligt kontraktets § 11 ägde herr Jönsson icke att under några omständigheter begära eller ifrågasätta, att av riksdagen erhålla ersättning för förluster, som eventuellt å rörelsen kunnat uppstå. Men enligt föreliggande protokoll har källarmästare Jönsson efter hemställan hos fullmäktige fått hålla högre priser för maten än vad som stått i kontraktet. Dessutom har han erhållit 90 kronor i månaden till hyra åt personal, som icke kunde få bostad i riksdagshuset. Fullmäktige ha sålunda varit mycket generösa mot herr Jönsson och icke alls hållit på kontraktet, utan han har fått öka på priserna och fått andra förmåner.

Men så finnes något i revisionsberättelsen, som jag gärna skulle vilja citera. Här står nämligen:

»Vidare befanns, att riksdagsrestaurangens varukonto under en del av året påförts betydande summor för inköp av varor, som enligt vad samma kontos inkomstsida ger vid handen endast delvis kommit till användning i riksdagshuset. Herr Jönsson har också vid frågan meddelat, att varorna i fråga till en avsevärd del torde ha konsumerats å Strömparterren.»

Den utredning, som revisorn sökt företaga rörande detta belopp, som på detta sätt obehörigen blivit riksdagsrestaurangen påfört, har resulterat i ett sannolikt belopp å 12,000 kronor. Som verifikation ha tre stycken av herr Jönssons tjänarinnor intygat, att av å en specifikation å varor, som betalats av »Kung Karl» å kronor 26,624:28 hälften av varorna blivit avlämnade till »Kung Karl», varemot hälften ha använts å riksdagshusets restaurang. Det skulle alltså vara kronor 13,312:04, som på denna uppgift påförts restaurangen här. Kan man i allt tro på sådana uppgifter? Jag skall icke värdesätta dem, men jag antar, att var och en kan förstå, hurudan ställningen varit, när tre personer intyga, att hälften av varorna gått till riksdagsrestaurangen och hälften av dem gått till »Kung Karl» samt att dessa varor betingat ett pris av 26,000 kronor.

Herr Lindman och herr Eurén talade om billighetsskäl, men herr Lovén ville icke, att sådana skulle tillämpas i detta fall. De som suttit i bankoutskottet veta emellertid, mycket väl, att utskottet ofta vid fattandet av sina beslut och i sina framställningar låtit bestämma sig av billighetsskäl. Bankoutskottet och dess medlemmar ha ofta låtit det goda hjärtat och billighetshänsyn tala, men vad som gjort, att billighetsskäl fått tala, har vanligen varit, att vid sådana tillfällen medellöshetsintyg kunnat företes. Men sådana ha icke förelagat i detta fallet. Enligt min uppfattning är ju ifrågavarande källarmästare en burgen man och kan icke komma under rubriken medellös, varför icke heller bankoutskottet behövt att i detta fall visa sitt goda hjärta. Och några andra skäl, som tala för att hans anhållan skulle beviljats, finnas icke enligt den revisionsberättelse, som jag citerat och som endast varit ägnad att styrka den uppfattning, vartill bankoutskottet kommit.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Det är ju fyra gånger, som denna fråga behandlats. Första gången bankoutskottet hade att göra med densamma avvisades den utan vidare. Den kom icke under riksdagens behandling, och riksgäldsfullmäktige, som då gjort framställning om ersättning till herr Jönsson, fingo den tillbakavisad helt och hållet.

Herr Anderson i Råstock talade om den anhållan, som riksgäldskontoret skulle ha gjort till herr Jönsson att åtaga sig restaurangrörelsen. En aktad ledamot av denna kammare, som nu tillhör första kammaren, har talat om för mig, att herr Jönsson var spekulant på rörelsen redan 1915. Han fick den 1918, och alltså behöfdes icke någon särskild påstötning göras på herr Jönsson för att han skulle övertaga restaurangrörelsen.

Sedan har herr Anderson talat om att ersättningar givits för sådana förluster som dem herr Jönsson sägs ha lidit. Men huru förhåller det sig med den saken, mina herrar? Ha sådana förluster ersatts förut av riksdagen? Nej, det har riksdagen icke gjort med undantag av ett enda tillfälle, nämligen när riksdagen upplöstes 1914. Då tillerkändes fröken Hjelm en ersättning därför att riksdagen upplöstes. Det är klart, att, när hon redan engagerat personal för hela riksdagstiden, hon kunde ha rätt att begära ersättning, och denna var för övrigt ganska blygsam. Detta är det enda tillfälle, då sådan ersättning utbetalats.

Sedan har talats om den stora ersättningen till restaurangbolaget, och det förhåller sig ju också på det sättet, att vi lämnat sådan ersättning. Men jag tror, att det ligger något uti det beslut, som riksdagen fattade för någon tid sedan, när riksdagen med anledning av utskottets anmälan underströk den anmärkning, som utskottet gjort mot fullmäktige för att de icke velat antaga ett anbud från en källarmästare, som erbjöd sig att utan ersättning hålla restaurangen öppen för riksdagens ledamöter och andra, som besökte densamma.

Sedan säges det, att vi ha ätit på en enskild mans bekostnad. Ja, skulle ett sådant resonemang vara riktigt, då skulle vi väl knappast våga gå på någon restaurang, ty vilken restaurang man än besöker, så skulle det ju kunna hända, att man åte på enskild mans bekostnad.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

Jag tror i stället, att herr Jönsson fått tillräckligt betalt för maten och att vi sålunda kunna vara kvitt. Herrarna vilja vara generösa med statens penningar, när det gäller en sak som denna och anse, att en utgift på 25,000 kronor icke betyder något. Men om det vore fråga om att herrarna, som erkänna sig ha en ersättningsskyldighet mot herr Jönsson, själva skulle ersätta honom, så tror jag, att herrarna skulle draga sig för detta.

Herr Eurén var särskilt initierad i denna fråga, men hur han kunnat tränga igenom den kan jag icke förstå. Han sade, att allt talade för att herr Jönssons ersättningsanspråk vore rättvisa och att vi inom bankoutskottet, som granskat frågan icke alls skulle varit rättvisa. Jag undrar, huru herr Eurén kunnat komma till en sådan uppfattning. Nog borde väl bankoutskottet, som behandlat denna fråga vid fyra särskilda tillfällen, vara bra mycket mera inne i den än herr Eurén kan vara.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lovén: Herr talman! Då herr Anderson i Råstock påpekade fall, då man förut fått betala ut pengar till riksdagsrestaurangen, så har ju herr Bäcklund klargjort den saken. Och beträffande de giftigheter, som herr Anderson kom fram med, skall jag låta vid dem bero, ehuru jag nog skulle kunna svara honom.

Då jag hörde herr Eurén, så tyckte jag, att det var en underlig handelsvetenskap han ville införa, då han ville göra gällande, att man här icke kunnat bevisa att det var osant att Jönsson ägde ett tillgodohavande. Hittills har det väl alltid tillkommit den att anföras bevis, som gör anspråk på att få räkna sig något till godo.

Beträffande herr Sommeliuss' beskyllning, att jag skulle tillägna mig något djur från honom, så förhåller det sig så, att jag lånat det mot rimlig ersättning.

Herr Lindman säger, att Stockholms allmänna restaurangaktiebolag fått ersättning för lidna förluster. Detta är en fråga, som herr Bäcklund redan vidrört, men jag tror, att dessa förluster kunnat vara borta helt eller delvis, om man gått tillväga på annat sätt. Om man i räkenskaperna sett, vilka summor de olika posterna gått till, så hade man kanske funnit, att en del förluster kunnat vara fullständigt borta. Den omständigheten, att Stockholms allmänna restaurangbolag haft ett förmånligt kontrakt bevisar sålunda icke, att rörelsen under alla omständigheter skulle gått med förlust. Herr Lindman säger, att galten Särimmer slaktas om kvällen men vaknar upp om morgonen, och han tillägger, att det är även något annat som borde vakna nämligen samvetet. Då vill jag säga, att jag och synnerligen många med mig blevo glada över, att herr Lindman konstaterat, att samvetet vaknar. Men jag skulle vilja fråga herr Lindman: om han gjort en förlust, tror han då, att dessa, som han gjort förlust på, komma och betala honom tillbaka, när samvetet vaknar? Dessutom skulle det för mig som arbetarrepresentant vara roligt, om samvetet vaknade hos alla dessa stora industrimagnater, som köpt arbete billigt i storindustrien utan att man hittills kunnat märka, att deras sam-

vete vaknat och slagit dem, så att de kommit och betalt, vad de varit skyldiga. Att påstå, att vi ätit på enskild mans bekostnad — den moralen går icke att framställa för den, som litet studerat och känner till saken. Och en annan fråga, herr Lindman! Om restaurangen i stället givit 25,000 kronors vinst, skulle då vi, som gått här för en 10, 15 kronor om dagen kunnat göra anspråk att få något med av den insamlade vinsten? Jag har mina dubier om den saken.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Vad beträffar herr Lovéns tal om samvetet så ämnar jag icke svara honom. Jag tycker knappast, att jag bör bevärdiga honom med att göra detta. Vad herr Lovén sedan talade om, nämligen det fallet att det skulle kunnat bli vinst på rörelsen, så ligger det i öppen dag, att det då icke kunnat bli fråga om att återbetala. Men här är icke fråga om någon vinst på restaurangen. Erfarenheten har visat, att det icke blivit någon sådan. Herr Lovén talar om Stockholms allmänna restaurangaktiebolag och säger, att det icke behövt erhålla den ersättning, som det fick. För allt i världen, tag bort den, så försvinner Stockholms allmänna restaurangbolag från arenan, och så bliva vi utan.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, icke för att säga detta utan jag begärde det med anledning av herr förste vice talmannens anförande, vari han — kanske icke för första gången — sökte dirigera debatten genom att säga, att *det* få vi tala om och *det* få vi icke tala om. Jag böjer mig naturligtvis för herr förste vice talmannens höga ställning men dock icke så mycket, att jag icke under hans anförande ansåg mig kunna begära ordet.

Herr förste vice talmannen sade till min stora förvåning, att denna fråga var sådan, att han icke velat offra någon tid på att studera den. Det var rätt egendomligt. Jag brukar i allmänhet icke yttra mig i en fråga, som jag icke studerat. Och när ju herr förste vice talmannen brukar giva oss så många goda råd, så kanske han också skulle vilja taga emot ett råd, nämligen att i regel icke uppträda i en fråga, som han icke först studerat. Jag tror, att detta skulle vara lyckligt och att det är ett gott råd, som jag för övrigt själv gärna vill söka följa.

Till följd av att herr förste vice talmannen icke studerat denna fråga, så kommer herr förste vice talmannen också på sned med vad det här gäller och talar om restaurangen och vad vi skola äta och dricka och rör sig med dessa uttryck, som om det vore fråga om sådant. Det är icke fråga om det. Här är fråga om denne man bör få ersättning för de förluster, han lidit. Det är därför vi tala om saken såsom en rättfärdighetsfråga, och det var med en viss förvåning som jag fann, att han — jag tror för första gången — icke talade om rätt och rättfärdighet. Men det kanske icke gäller för källarmästare.

Herr Lövgren: Herr talman! Sedan denne restauratör såsat ihop sina räkenskaper så fullkomligt, att det är omöj-

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

ligt att avgöra, huruvida förlust uppstått på det ena eller andra hållet, kan det vara skäl att denna kammare begagnar sig av indiciebevisning så långt det är möjligt för att konstatera verkliga förhållandet. Jag vill då säga, att jag för min egen del varit en ganska flitig gäst å riksdagsrestaurangen och är så även nu, och jag vill då konstatera följande: att priserna på riksdagsrestaurangen lågo över priserna å restauranger med liknande utrustning ute i staden, att källarmästare Jönsson hade 90 kronor i statsbidrag för varje serveringsflikka, som var anställd där nere, att han hade ljus och bränsle och lokaler fria och fri servis, att det samtidigt ute i staden var att få mat till billigare priser, och när de bolagen i staden icke gingo i konkurs, kan jag icke förstå, att det uppstått någon förlust på restaurangen här nere. Sedan vill jag också säga, att om det är en affärsman, som sasar ihop sin bokföring på det sätt, som han gjort här, då bör han i anständighetens namn låta bli att kräva ersättning för en förlust, som han icke kan bevisa var och hur den uppstått. Alla sannolikhets-skäl tala för att den uppstått på andra ställen än här, ty restaurangen var under denna tid mycket flitigt besökt.

Av dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Blott ett par ord. Jag har begärt ordet nu för att lämna ett par faktiska upplysningar, som kanske kunna vara av intresse.

Jag har tagit mig friheten att av Stockholms allmänna restaurangaktiebolag begära några uppgifter över dagskassornas medeltal under 1921 och även under 1922. Medeltalet under januari månad föregående år var 1,057 kronor 85 öre, under februari 901 kronor 68 öre, under mars 975 kronor 64 öre o. s. v., och genomsnittet för hela tiden var 966 kronor 13 öre. Högsta dagskassan uppgick under fjolåret till 2,429 kronor 44 öre och den lägsta till 164 kronor 72 öre. Under den tid restaurangen varit öppen i år hava siffrorna, såvitt jag kan förstå, gått nedåt, även om man måste medge att detta i viss mån beror på de lägre priserna i år. Det var om den saken. Det visar särskilt, att restaurangrörelsen här nere är av synnerligen oregelbunden natur, och att den absolut icke kan jämföras med andra, där rörelsen pågår från klockan $\frac{1}{2}$ 12 på förmiddagen till motsvarande eller senare tid på kvällen. Här börjas det klockan 9 på morgonen, och man håller på till dess att riksdagsarbetet för dagen är slutat, och i vanliga fall stänger man ju här nere långt tidigare än på andra ställen. Jag vill också framhålla, att det är på det sättet, att de högsta kassorna komma in under större debatt dagar, och att genomsnittet är högre under vanliga plenidagar än under andra dagar, och så vill jag dessutom säga som en förmildrande omständighet så att säga till att rörelsen här går med förlust, att rörelsen pågår endast under sex månader under året, åtta dagar före riksdagens öppnande börjar den, och tre dagar efter dess avslutande stänges den. Dessa senare dagar äro behöfliga för att man skall kunna ställa lokalerna i ordning och avlämna dem i presenta-

belt skick. Så tillkommer det, att vi hava något som heter påskferier. Det finnes också en annan olägenhet här, som jag icke vill underlåta att påpeka, och det är att det många gånger kungöres nattplena här i riksdagen både i vår kammare och i medkammaren. Så befinnes det, att talmannen genom något lyckligt grepp kunnat bringa vederbörande talare att begränsa sig så mycket, att debatten blivit slut, och att det icke blir något nattplenum. För dessa nattplena har i regel måst anställas extra personal för att kunna möta den frekvens, som man väntat sig, och så har det inköpts matvaror, som man beräknat skulle erfordras. Nu frågar jag: är icke allt detta saker, som tyda på, att en dylik restaurang som den ifrågavarande honette-mang icke kan få betraktas från samma synpunkt som andra med kontinuerlig drift? Jag tror det är ganska klara verba. För min del har jag endast velat lämna dessa faktiska upplysningar att tjäna till någon ledning vid bedömandet av denna fråga.

Sedan måste jag säga ett litet ord till herr Bäcklund. Jag har mig veterligen icke åberopat någon annan auktoritet här i kammaren än bankoutskottet. Det är bankoutskottet, som har skrivit, att herr Jönsson har anmodats av fullmäktige, och jag har fått reda på att det var av riksgäldsfullmäktiges chef. Det står vidare besvärande nog för herr Bäcklund, att han har deltagit i detta beslut, och han har endast reserverat sig emot det beslut, som utskottet har kommit till, men han har icke gjort några invändningar åtminstone emot vad som åtgjorts, och då måste man säga, att även herr Bäcklund är i viss mån ansvarig för den uppgift, som jag tillät mig åberopa. Vidare vill jag gentemot herr Bäcklund, när han vill förringa värdet av det intyg, som avgivits av hos herr Jönsson anställda, påpeka den omständigheten, att dessa vid intygets avgivande icke voro anställda hos honom. Detta torde kanske i någon mån stödja intyget, fastän jag begär naturligtvis icke något så orimligt som att det skulle bita på herr Bäcklund, som under årens lopp visat sig fången i en förutfattad mening. Det erkänner jag är omöjligt. Så förvånar det mig en liten smula — det glömde jag att säga nyss — att en person med så stor sakkunskap som herr Sommelius velat göra gällande, att restaurangens priser varit ovanligt höga. Jag har haft för mig, att herr Sommelius hade haft bra mycket lättare att bedöma huru priserna varit i stadens övriga restauranger. Jag har däremot icke haft någon anledning till klagan, och jag var också en mycket trägen kund här nere, och vet att särskilt under första tiden förekom det, att icke endast riksdagsmän åto till billiga priser, utan det förekom också särskilt vid nattplena, vilket jag ju kan nämna i förbigående. att en gång såg jag ett sällskap på fem personer, som oupphörligt länsade dessa smörgåsbord. Det var icke riksdagsmän utan andra, som voro där.

Jag vill icke förlänga denna debatt, men jag vill sluta med att säga, att beträffande andra entreprenörer, om vilka vi debatterat i statsutskottet, har det befunnits, att de hittat utvägar att se sig tillgodo i ganska hög grad med ersättning för de förluster, som det visat sig att de lidit. Vi få om några dagar den frågan till behandling.

*Ang.
gottgörelse för
förlust a
restaurang-
värelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset.
(Forts.)

och kanske det blir intressant att gå in på den saken i det sammanhanget.

Jag har ingen anledning att frånga mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Herr Lindman förebrädde mig att jag velat utöva tryck på yttrandefriheten. Nej, ingalunda! Jag gjorde endast en lika ödmjuk som vördsam hemställan, att vi icke alltför länge skulle sysselsätta oss med denna fråga, som rör oss enskilt allenast och icke vårt land och vårt folk. Herr Lindman förebrädde mig, att jag icke studerat frågan. Jag yttrade, att jag icke funnit anledning att tränga närmare in i denna fråga, därför att jag anser, att, om en affärsman, en restauratör, har åtagit sig en rörelse för att göra en god affär och han skulle misslyckas i sin spekulation, så är det intet skäl till att ge honom ersättning och icke skäl heller för någon riksdagsman att genomtränga frågan genom att studera hans räkenskaper. Jag vill minnas att detta var innebörden av mitt yttrande. Herr Lindman förebrädde mig vidare, att jag lade mig alltför litet vinn om vad som var rätt och billigt. Nej, herr Lindman, vore det rätt, att i detta fall ersätta, så vore det lika rätt att ersätta varje annan spekulativ affärsman som gjort förlust, ty det är ingenting annat i detta fall: han ville förtjäna pengar, han förtjänade icke så mycket som han ville, och så vill han, att riksdagen skall ersätta honom.

Herr L i n d m a n: Herr talman! Blott ett ord! Herr förste vice talmannens yttrande antecknades av mig, sålunda: »Att jag, uppriktigt sagt, ej velat offra någon tid på att studera frågan.» Jag finner nu av hans sista yttrande att detta var oriktigt så till vida att »studera» bör utbytas mot »genomtränga», vilket dock icke inverkar allt för mycket på mitt nyss fällda omdöme. För övrigt finner jag det alltjämt framgå av herr förste vice talmannens yttrande, att vi icke skola offra någon tid på att debattera en fråga, som rör oss själva. Nej, det är icke alls fråga om vad som rör oss själva. Det är fråga om vad som rör en annan person, nämligen källarmästare Jönsson. Det rör oss själva icke en smula på annat sätt, än att vi skola sitta här i kammaren och bevilja ett anslag på 25,000 kronor, men det är icke för oss själva utan det är för riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 123 ja mot 51 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurant-
rörelsen i
riksdagshuset.*

(Forts.)

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner angående rättighet att inom riksdagsrestaurangen utskänka spritdrycker, vin och öl.

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.*

I två till bankoutskottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 56, av herr *Gustaf A. Strömberg* och den andra inom andra kammaren, nr 94, av herr *Anderson* i Råstock, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret meddela, att riksdagen icke längre vidhölle sin i riksdagens skrivelse nr 28 år 1913 uttalade uppfattning angående rättighet att inom riksdagsrestaurangen utskänka spritdrycker, vin och öl.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta i överensstämmelse med vissa av utskottet angivna riktlinjer ordna ifrågakvarande angelägenhet.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Karl J. A. Gustafsson, Öhngren, Vindahl, Berge, Janson* i Kungsör och *Ryberg*, vilka på grund av i deras reservation angivna skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Borggren*, som med särskild motivering biträtt förenämnda reservanternas hemställan.

Utskottets hemställan upplästes, varpå

Herr *Spångberg* yttrade: Herr talman! Herr *Anderson* i Råstock har i sin motivering framkommit med ett par synpunkter, som jag tar mig friheten att här något beröra. Den ena är, att riksdagsrestauranten från att ha varit en god affär nu går med förlust, och den andra, att denna restaurant från att ha varit en uppskattad samlingsplats, där personer med skilda åskådningar kunnat samlas och under fria, sällskapliga former utbyta åsikter, numera är en föga frekventerad plats. Vad beträffar ekonomifrågan har den ju blivit så grundligt diskuterad under den föregående debatten, att jag här icke skall nämna några siffror. Jag vill blott konstatera, att denna fråga ju är alla spritvänners käpphäst. I trots

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restauranten
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.

(Forts.)

av att varenda människa väl begriper, att man över huvud icke kan suppa ihop pengar utan snarare tvärtom, så kommer man ändå alltid med sådana påståenden. Går restauranten med förlust, så borde det och måste det finnas andra utvägar än att införa spritservering. Herr Andersons tal om, att de tillfällen, då personer med skilda åskådningar kunnat samlas på riksdagsrestauranten för att fritt utbyta åsikter, nu skulle vara förbi, därför att ingen sprit där får serveras, förefaller minst sagt en smula egendomligt. Det är ju möjligt, att en del personer ha lätt för att utbyta tankar och åsikter vid spritglaset, men de, som ha något av vikt att överlägga om, torde kunna göra detta lika bra och mycket bättre utan sprit. För övrigt torde det svenska folket, som också herr Anderson representerar, ha föga nytta av att riksdagsledamöter av skilda åsikter sitta och utbyta tankar vid spriten, det må nu ske under så fria och sällskapliga former som helst. Motionen visar emellertid, i vilken riktning herr Anderson och honom närstående utvecklats under senare åren.

Utskottsmajoriteten har vid behandling av motionen kommit till den uppfattningen, att den enskilde riksdagsmannen icke bör förvägras att till måltider intaga en s. k. snaps, och på grund härav har man för att tillmötesgå snapskonsumenternas önskingar så gott som bifallit motionärernas hemställan om att brännvin och övriga spritdrycker måtte få utskänkas. Det heter i motiveringen, att utskänkingen skulle omfatta brännvin, och det innebär, att också öl och vin och andra alkoholhaltiga drycker skulle få serveras.

Herr Borggren har reserverat sig och vill, att nuvarande lagbestämmelser i ämnet skola tolkas så, att utskänking av pilsnerdricka må få äga rum. Han vill så att säga släppa in spritdrycker genom en bakdörr. Som nykterhetsman kommer jag för min del, var jag än befinner mig, att motarbeta utskänking av berusande drycker av vad slag som helst, de må kallas brännvin, vin eller klass II.

Den här frågan har emellertid betydelse även ur en annan synpunkt, och den vill jag något i detta sammanhang beröra. Spritvännerna ute i landet skulle ju få ett stöd, om riksdagen tillmötesgår de önskingar motionärerna framfört. Inom en icke alltför långt avlägsen framtid torde förbudsomröstning komma att äga rum. Det skulle då, i händelse riksdagen beslutar spritservering i en eller annan form, bli ett mycket gynnsamt tillfälle för spritvännerna ute i landet att visa på, hur riksdagen handlat, och detta skulle också bli ordentligt utnyttjat före omröstningen. När man för övrigt tänker på, vilken roll nykterhetsfrågan spelade vid införandet av folkomröstningen, som riksdagen nyligen beslutat, måste man väl medge, att det skulle se synnerligen egendomligt ut, om riksdagen nu så att säga skulle fira denna lags antagande med att införa spritservering i riksdagsrestauranten. Hur man än ser denna fråga, torde vi allesammans kunna vara eniga om, att ifall riksdagen skulle taga ett steg i den riktning, som motionärerna här antytt, skulle detta

ge ett gott stöd åt spritvännerna vid den omröstning, som förestår, men däremot skulle nykterhetsvännernas arbete i hög grad försvåras.

Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på den av herr Anderson i Råstoeck framförda motionen och bifall till den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. framförda reservationen.

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restauranten
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.*

(Forts.)

Herr förste vice talmannen, som under herr Spångbergs anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr B o d é n, som yttrade: Herr talman! Jag kan icke finna det välbetänkt att införa spritdrycker i riksdagsrestauranten. Vi stå, som föregående talare framhållit, inför en omröstning, där folket skall uttala sin åsikt i förbudsfrågan. Det kan under sådana förhållanden icke vara lämpligt att införa nya spriträttigheter å restauranterna.

Det mest vägande skälet från motionärernas sida tycks vara, att det åsamkas staten en förlust på riksdagsrestauranten, men då vi förut hört sägas under debatten här i kammaren och för övrigt sett i revisorernas berättelse, att riksdagsrestauranten icke behöver medföra förlust utan att man kan få fullt kompetenta personer, som sköta den utan förlust, då försvinner det skäl, som motionärerna i det avseendet anförde.

Vidare har utskottet sagt, att riksdagsmännen borde beredas möjlighet att få behålla sina regelbundna måltidsvanor. Men det blir väl ändå så, om förbudsomröstningen utfaller mot spritvännernas önskningsar, att man på visa håll får tumma litet på sina vanor, och därför tycker jag icke, att det är skäl att införa sprit på riksdagsrestauranten, utan allt talar emot en sådan anordning.

Jag ber för den skull att få yrka bifall till den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. avgivna reservationen.

Vidare anförde:

Herr B o r g g r e n: Herr talman! Jag har begärt ordet, emedan jag till utskottets betänkande fogat en reservation. Motionärerna ha föreslagit, att det på riksdagsrestauranten skulle införas servering av såväl spritdrycker som vin och öl. Då riksdagen 1913 beslöt borttaga denna servering, var det naturligtvis icke på grund därav, att den sprit, som tillhandahölls där nere, på något sätt missbrukades, utan det skedde efter ganska stark påtryckning från nykterhetsfolket ute i landet, som ansåg, att man åtminstone borde torrlägga riksdagsrestauranten. På den grund beslöt då såväl andra som första kammaren, att spritserveringen skulle avskaffas.

Det talas nu om, att första kammaren med 60 röster mot 50 beslutat i enlighet med utskottets hemställan. För min del har jag icke kunnat vara med om det beslut, vartill utskottsmajoriteten kommit. Denna majoritet är ju för övrigt ganska liten, det är nämligen endast en rösts majoritet för utskottets ståndpunkt. Jag utgår härvid ifrån,

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.

(Forts.)

att ett stort antal ledamöter i denna kammare framlagt motion om, att folkomröstning i förbudsfrågan skulle företagas här i landet, och att riksdagen skulle besluta om förbuds införande, och denna tanke omfattas ju också av ett stort antal nykterhetsvänner ute i landet. Om då andra kammaren skulle besluta på sätt första kammaren gjort i dag, är det väl ett direkt slag i ansiktet på alla dessa människor, och jag tror icke, att det är värdigt riksdagens kamrar att besluta på sådant sätt i denna fråga, som framförts just av nykterhetsvännerna ute i landet.

Jag har icke yrkat rent avslag på motionen utan tillmötesgått den i viss mån, nämligen i vad angår andra klass pilsnerdricka. Jag får säga, att vi nog gått litet väl långt, när man icke på riksdagsrestaurangen får lov att servera denna dryck, som en hel massa människor och även naturligtvis åtskilliga kammarledamöter gärna vilja ha, och som av många människor i vårt land betraktas som en mycket god måltidsdryck. Därför har jag, herr talman, tillåtit mig påyrka i min reservation, att riksdagen skulle göra ett uttalande till förmån för, att andra klass pilsnerdricka skulle få serveras å riksdagsrestaurangen.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av undertecknad, och avslag på utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag anser mig nödsakad att så att säga å dragande kall något litet motivera, vad utskottet föreslagit i sitt nu förevarande utlåtande.

Jag vill då först gå in på och i några korta drag utveckla, varför utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka motionerna i den form, vari de förelågo. Vi gjorde inom utskottet en närmare undersökning, hur det vid ett bifall till motionerna skulle ställa sig i fråga om tillämpningen av de allmänna kontrollföreskrifter, som äro utfärdade för riket i dess helhet. Vi kommo härvid efter en ganska ingående undersökning till det resultatet, att den säregna beskaffenhet, som denna s. k restaurang här nere har, gjorde, att det var nödvändigt för statsmyndigheterna, d. v. s. närmast för kontrollstyrelsen, att utfärda särskilda bestämmelser för den här lokalen här nere. Och det var ingen i utskottet, som ville vara med om att det skulle kunna med fog skrivas i en enda av landets tidningar, att här ha riksdagsmännen större rättigheter, än folk i allmänhet har. Av den orsaken förföll tanken på att förorda bifall till motionen och att från utskottsmajoritetens sida förorda ett förslag i den riktningen. Vi undersökte verkligen olika system med passersedlar och med särskild bokföring där nere; men det visade sig, att det icke var möjligt att ordna saken. Följaktligen måste den linjen släppas. De allmänna kontrollföreskrifter, som gälla i landet, skola gälla, om utskottets hemställan går igenom i denna kammare — den är redan bifallen i medkammaren. De allmänna föreskrifterna måste komma till tillämpning även här, men dessutom blir det vissa särskilda inskränkningar. Det blir alltså icke tal om, och det kan icke bli tal om någon som

helst rättighet, som icke tillkommer varje annan medborgare, som icke är riksdagsman eller som icke har rätt att besöka de lokaler, som det här är fråga om.

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)*

De inskränkningar, som utskottet i övrigt har föreslagit, avse att förebygga, att det på denna känsliga punkt, som är så utsatt för allas blickar, skall kunna tänkas uppstå några olägenheter, några missbruk i det ena eller andra avseendet. Den ledande tanken hos utskottsmajoriteten har varit den, att eftersom arbetet här nu är så organiserat, att personer, som vistas och ha sitt arbete förlagt i det här huset, nödgas att intaga sina måltider här, så skola de måltidsvanor, som ligga inom ramen av de allmänna kontrollföreskrifterna och som de enskilda ledamöterna ha, här kunna bliva tillgodosedda. Däremot ha vi ansett att på kvällarna, då ledamöterna på grund av arbetet äro nödsakade att vara här, och det alltså är arbetet som är det huvudsakliga, då är icke tiden precis lämplig för festande. Är det åter så, att arbetet icke tvingar den enskilda ledamoten att vara här och han känner sig upplagd för ett litet festligt samkväm, ja, då bjuder logiken, att då behöver han icke ha dessa lokaler till sitt förfogande, utan då får han i likhet med andra söka de tillfällen som i allmänhet stå till buds för ändamålet.

Detta är, som jag nämnde, de synpunkter, som från utskottets sida gjort sig gällande. Utskottet har vidare utgått ifrån, att restaurangen som huvudsaklig regel skall vara avsedd uteslutande för riksdagsmännen själva. De närmare föreskrifterna, de närmare jämkningar, som givetvis i ena eller andra hänseendet kunna bliva erforderliga, skulle uppdragas åt riksgäldsfullmäktige samt kansli- och ekonomideputerade att förordna om. Det synes icke lämpligt att i ett utskottstutlåtande skriva om sådana saker, som huruvida exempelvis ett konsultativt statsråd skall bli serverad ett glas pilsnerdricka klass II eller icke.

Jag vill icke vidare, herr talman, här ingå på detta ärende, och det av flera skäl. Jag delar den uppfattning, som herr vice talmanen gjort sig till tolk för, att det icke är trevligt med dessa debatter, och vidare känner jag mig egentligen oförmögen att föra upp debatten till det plan, där man kan få fram de poänger, som vi nu fått lyssna till under några timmar. Jag har för litet träning i den vägen och har aldrig övat mig i att debattera kok- och hushållsgöromål och vad därmed står i sammanhang. Jag har endast med dessa ord velat klarlägga den grundtanke, som ligger bakom utskottets hemställan.

I motsats till den föregående ärade talaren kan jag för min del icke se, att detta är någon egentlig nykterhetsfråga. Ännu mindre kan jag se, att den har något som helst sammanhang med den eventuella allmänna folkomröstning, som kan komma att bli beslutad. Denna folkomröstning kommer icke att avse dessa lokaler, utan den kommer att avse förhållandena i hela landet, och den speciella frågan, huruvida vi skola bibehålla restaurangen i dess nuvarande form, eller huruvida vi få servera en »snaps» eller pilsnerdricka eller ej, det är något, som jag förmodar, att ingen människa sätter i fråga att den skall bli föremål för en allmän folkomröstning i hela landet.

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.

(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a n s s o n i Bäck: Herr talman, mina herrar! Jag var med i riksdagen, när det beslöts att torrlägga restaurangen här nere. Jag har därför en liten aning om och kan upplysa om, huru frågan då låg, och det tänker jag nu göra.

Det väcktes motion, som vi veta, redan 1912 om restaurangens torrläggning. Men man ansåg från alla håll, från alla partier, att frågan var av en sådan obetydlighet, att man hade helst sett att den aldrig kommit på tal i riksdagen. Därför avstogs också den gången motionen. Men vi levde då i genombrottets tider. Man hade nyligen varit med om att en del av de dammar som undanhållit allmänheten ifrån riksdagen brustit, och vi hade en alldeles ny uppsättning i riksdagen. Och på grund av att man nu avstog denna motion blev det ett förfärligt rumor över allt i landet. Tidningarna, större och mindre, talade om att riksdagsmännen nog ville, att andra skulle bli nykterister, men själva ville de ha sin supfrihet.

Följden blev den, att man år 1913 kände behov av att framföra motioner med förslag om, att riksdagsrestaurangen skulle torrläggas. Men i dessa motioner erkändes av alla, att det här var fråga om någonting så obetydligt och så ringa, att man gott kunde ha låtit hela frågan vara, om icke just opinionen varit sådan den var vid den tiden.

Jag skall be, bara för att styrka vad jag nu sagt, att få anföra några ord ur utlåtandet av det första kammarens tillfälliga utskott som då behandlade frågan. Där säges det: »Då motionärerna uttalat, att frågan ur praktiska synpunkter i och för sig icke äger någon större betydelse, sättes enligt utskottets förmenande det förebragta ärendet i ganska riktig belysning. Huruvida den till omfattningen synnerligen obetydliga rusdrycksutskänknigen i riksdagens restauranglokal må förekomma eller icke, torde vara för första kammarens ledamöter skäligen likgiltigt.»

Det var 1913. I en motion, som framfördes i denna kammare, hette det: »Då brännvinsutskänknigen inom riksdagens lokaler under de senare åren varit högst obetydlig och säkerligen ingen av dess herrar ledamöter skulle känna den ringaste avsaknad, om nämnda utskänkning alldeles upphörde» etc., och så yrkas bifall till förslag härom.

I första kammarens protokoll för samma år läsa vi ett uttalande av en av kammarens förnämsta, mest aktade och helst hörda ledamöter. Han sade bl. a. så här: »Det har roat mig att taga reda på den konsumtion av spritvaror, som förekommit i riksdagens matsal och riksdagskafé sedan den 15 januari innevarande år till den 21 dennes. Det visar sig därvidlag, att, om kvantiteten av därstädes konsumerade spritvaror fördelas per dag och riksdagsman samt kansliet, det blir $\frac{1}{10}$ centiliter, d. v. s. omsatt i ett begripligt språk, sammanlagt $\frac{1}{5}$ tesked punsch, whisky, konjak, likör o. s. v. per man och dag. Under sådana förhållanden är det verkligen icke underligt, om såväl utskottet som motionärerna anse frågan vara liten.» Men det

var, som sagt, år 1913 som detta kunde sägas. Av den omröstning, som skett i medkammaren här i dag, vill det emellertid synas, som om frågan inte längre ansågs vara av obetydligt värde, när det gäller riksdagsrestaurangens ekonomi. Detsamma framgår också utav motionen och utskottsbetänkandet, då där påstås, att bristen eller förlusten av rörelsen där nere i riksdagens restauranglokaler kommer sig därav, att man icke får använda spritdrycker. Jag kan icke frigöra mig från den tanken, att spritbegäret inte är större nu, än det var 1913. jag skulle snarare vilja tro något helt annat.

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)*

Om det förhåller sig så, som man nu här synes antaga, då kan man framställa den gamla frågan: kan verkligen $\frac{1}{5}$ tesked sprit per man och dag en så kraftig verkan åstadkomma? Av motionen att döma tyckas motionärerna dock, sedan de slungat ut det påståendet, att spritdryckerna orsaka, det restaurangen går med förlust, börja sväva på målet, då de, såsom man kan läsa på fjärde sidan i utskottsbetänkandet, säga: »Det vill synas som förutnämnda beslut i restriktivt avseende sannolikt utgör en stark bidragande orsak till nämnda ekonomiska missförhållanden.» Såsom framgår av det talet kan icke något direkt bevis givas, när det gäller den vinst, som skulle uppstå för restaurangen, om där serveras spritdrycker. Man rör sig med sannolikheter: »det vill synas» och det är »sannolikt», att så är o. s. v. Det betonas också, att det är en stark bidragande orsak. Därmed är också sagt, att andra orsaker kunna finnas. Men varför har utskottet icke dragit fram dem, varför icke ställt så, att kammarens ledamöter möjligen kunnat väga orsak mot orsak och se, vad den verkliga anledningen är, att det inte går ihop i kassan där nere på restaurangen?

Men motionärerna ha även ett annat uttalande, vari utskottet instämt, men vilket jag för min del måste motsäga till den kraft och verkan det hava kan, nämligen då det framgår på ett ställe i deras resonemang, att de anse, det riksdagens ledamöter nu för tiden äro mera hemsjunkna under spritbegäret och mera slavar därunder, än vad de voro år 1913. Det är, enligt min mening, något, varemot måste protesteras. Det är att draga skam och vanära över riksdagen, det är att sänka dess nivå. Bifalles motionen i dag, så skriver man under, att spriten är mera behöflig för riksdagens ledamöter den dag, som i dag är, än den var för nio år tillbaka, och det är väl en skam i alla fall. Om detta sker, skall riksdagen i tidningsorgan av alla möjliga partifärger uti artiklar redan i kväll utskrikas såsom en samling personer, som hålla på att drunkna i spritbegäret.

Man talar vidare här i utskottsbetänkandet om, att det skulle vara av så välgörande och lycklig inverkan, om sprit finge begagnas därnere på riksdagsrestaurangen, och vill det därav framgå, som om man på grund därav väntade större anslutning från riksdagens ledamöter till restauranglokalerna än som hittills skett. Men det skulle också kunna tänkas en annan möjlighet: Då man nämligen vet, att det finnes i denna kammare den dag, som i dag är, en hel skara, som inte för något pris vilja vara med om att möta hederliga människor i lokaler, där sprit serveras och där man på sätt och vis gör bruk av rusdryckshanteringen, så finnes också

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
atskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)

den möjligheten att räkna med, att dessa män, som nu kanske besöka restaurangen och bidra till att hålla den uppe, vända den-samma ryggen, och vad har man då vunnit med sina strävanden?

När man sedan talar om att riksdagsrestaurangen var fordom »en uppskattad samlingsplats för riksdagens ledamöter, där personer med skilda åsikningar kunnat samlas och under fria sällskapliga former utbyta åsikter», då anser jag mig böra göra en fråga. Jag var också med 1912 och 1913, då spritservering ännu fanns kvar där nere, och jag har även varit med sedan dess, ty det är den sjätte riksdagen jag nu är med om. Jag har för min del icke funnit, att det efter 1913 brustit något där nere i nu antydda avseende. Där har man kunnat vara gemytlig och trevlig, såsom vi ha exempel på under tider, som gått, och på samma sätt förhåller det sig den dag, som är. Och då man talar om, att lokalerna icke äro så befolkade, som de eljest skulle vara, tycker jag, att ett sådant tal är märkvärdigt, ty det är mången gång så, när man kommer dit ner, att man knappast vet, var man skall få en plats, så frekventerat är det och så många bord ö upptagna.

Jag skall icke uppehålla tiden så synnerligen mycket längre, men jag vill dock säga ytterligare några ord till slut. Det gör i mitt hjärtas djup ont, och jag känner mig mycket ledsen, att ett sådant krav som detta blivit framfört ifrån demokratiskt håll. Man vet dock, att den demokratiska delen av befolkningen, massan av folket, mer än de burgna och högre stående lidit av rusdryckshanteringen; det är ingen klass, som lidit så mycket. Man måste ovillkorligen säga sig, att det är en förfärlig förblindelse, som endast spriten kan åstadkomma, då man så här kan vilja föra in spriten från ett håll, där man borde möta ett sådant krav med det mest förbittrade motstånd.

En av Amerikas förnämsta demokrater har vid ett tillfälle yttrat följande: »De organiserade arbetarna behöva klara huvuden, starka kroppar och en reserv för tider som komma, när det gäller striden emellan kapital och arbete, men om man hängiver sig åt superi och släpper in dryckenskapen, så skadar man icke blott sin egen sak utan också andras i lika hög grad, framför allt sin egen familjs.» Det var en socialdemokrat i Amerika, som yttrade detta.

Herr talman! Jag tror fortfarande icke, att rusdrycksbehovet år 1922 hos riksdagens ledamöter är större, än det var 1913. På grund därav tror jag inte, att även om man skulle lyckas föra in spriten i riksdagsrestaurangen, denna därför skulle komma att bära sig bättre och få större inkomster, än den nu har. Jag tror också, att om man här för in superi, dryckenskap och sprithantering igen, så blir det, som sagt, till skam och vanära för riksdagen och sänker dess nivå. Det vill jag icke vara med om, att bland massan av folket skall sägas, att sådant skett utan att däremot protesterats.

Det är därför, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till herr Gustafssons i Stensholm m. fl. reservation och avslag å såväl utskottets hemställan som motionerna.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

*Ang. rättighet
att inom
riksdagens
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Ports.)*

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag hoppas, att kammarens ledamöter ursäktat mig, att jag än en gång begär ordet i denna fråga, som förut i dag förberedelsevis i annat sammanhang debatterats. Vad som föranledde mig härtill var emellertid den omständigheten, att den talare, som öppnade debatten, med allt gevalt ville göra denna fråga till en nykterhetsfråga. Som jag inte nu vill gå så långt in på spörsmålet och som jag tror, att det jag här vill anföra väger ganska tungt, skall jag be att få citera vad andra kammarens tillfälliga utskott yttrade år 1912. I dess då avgivna utlåtande heter det bl. a.: »Då emellertid den utskänkning, som inom riksdagens restaurationslokaler förekommer, under årens lopp alltmera avtagit och för närvarande är synnerligen ringa samt en sådan inskränkning av utskänkningen som den, motionären föreslagit, möjligen skulle förorsaka, att en del av riksdagens ledamöter, vilka nu besöka riksdagens restaurationslokaler, kommer att intaga sina måltider å andra lokaler, där spritutskänkning äger rum, till föga fromma för det personliga sammanträffandet och umgänget emellan riksdagens ledamöter, får utskottet, med allt erkännande av det nykterhetsintresse, som i motionen tagit sig uttryck, hemställa, att herr Råfs förevarande motion icke må till någon andra kammarens åtgärd föranleda.»

Om det nu händelsevis inte skulle räcka med detta, anhåller jag att få citera ett anförande av herr Enderstedt, liberal nykterhetsman, som nämnda år enligt vad som uppgivits fick riksdagens nykterhetsgrupps uppdrag att i andra kammaren tala mot motionen: »Detta är egentligen icke någon nykterhetsfråga. Det skulle icke minska alkoholförbrukningen med en tusendels procent i vårt land, därest herr Råfs motion ginge igenom, men vi tro, att det skulle öka nykterhetsvännernas motståndares antal med många procent, därest vi i en dylik fråga gjorde bruk av vår övermakt och styrka och gjorde ett bruk därav, som kunde betraktas som missbruk. När de stora frågorna komma, skola vi visa vår styrka, men i dessa små frågor, som av många måste synas vara framkomna av elakhet, skola vi icke gå till överdrift.»

En annan nykterhetsman — jag vet inte, vilken uppfattning om frågan han har i dag — herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, yrkade bifall till utskottets hemställan, d. v. s. avslag på motionen, ehuru han ville ha bort motiveringen, som han kanske ansåg inte vara tillfredsställande på en eller annan punkt.

Herr Persson i Stallerhult förklarade 1912, att frågan i viss mån var av valpolitisk betydelse — man får åtminstone den uppfattningen av hans ord. Efter att hava tillkännagivit, att han komme att rösta för bifall till motionen, yttrade han nämligen: »Sedan bör det ej heller gå att säga, att det är endast högern, som lägger hinder i vägen för nykterhetens befrämjande.»

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)

Som man finner, ha olika ståndpunkter stått mot varandra vid det tillfälle, då denna fråga först var på tal.

För min del skall jag be att få framhålla, att jag svårligen i och för sig hade kommit att väcka någon motion i detta ämne, och detta därför att jag verkligen — trots allt som skrives och allt som skriker på vissa håll — har ett mycket ringa behov av den vara, som det här rör sig om, det vill jag ärligt säga kammarens ledamöter, men då jag i annat sammanhang upptäckte, att i nådens år 1921 riksdagsrestaurangen gick med förlust, måste jag säga mig, att det finnes ingen rimlig orsak till att inte söka taga reda på, hur det skulle gå, ifall man gjorde ett försök på en annan väg.

Nu har herr Hansson i Bäck beklagat, att denna motion kommit från en demokrat och ondgjort sig däröver. Han uttalade också den förhoppningen — åtminstone läste jag fram detta ur hans anförande — att riksdagens ledamöters spritbehov icke skulle vara större nu, än det var för nio år sedan. Ja, vet herr Hansson i Bäck, det tror jag också, men jag känner även till, att den hotelse, som han förtäckt framförde, att nykterhetsvännerna komme att lämna restaurangen, om motionen ginge igenom, redan är verkställd i rätt stor omfattning. Det finns en hel del nykterhetsvänner, som inte begagna sig av restaurangen, trots de själva varit med om att göra den mindre tilldragande för andra. Detta är ett enkelt faktum, som jag vill konstatera, och jag har ingen anledning att taga tillbaka ett spår härvidlag. Utvandringen av nykterhetsvänner är redan i farten och har pågått under årens lopp.

För min del har jag sagt mig, att det rör sig om en ekonomisk fråga, såsom jag redan påpekat, och jag skall också be att få upprepa, att en talare år 1913, herr Leander, numera ledamot av första kammaren, förklarade, att »det kostar för övrigt ingenting, så man behöver inte vara betänksam, därför att det skulle förorsaka en statsutgift. Nej, det kostar, som sagt, ingenting, om vi nu borttaga utskänkningsen från riksdagshuset.» Mina herrar, vem blev mest sannspädd, herr Leander eller de, som företrädde en annan mening? Jag vill inte gå så långt att jag säger, att herr Leander fick orätt, men av de siffror, som i dag förts fram i debatten, har det dock alldeles klart visat sig, att beslutet i fråga föranledde en statsutgift.

Vad sedan beträffar det goda exempel, som torrläggningen skulle ha utåt, skall jag be att gentemot herr Hansson i Bäck och likatänkande få understryka, att medborgarna bland de djupa leden av Sveriges folk anse sig ha valt mogna män och, numera, även mogna kvinnor, vilka icke behöva stängas in och sättas i glasskåp och aktas precis som om det gällde en koloni småbarn. Man litat på riksdagens ledamöters eget omdöme och egen ansvars känsla, och jag vågar tro, att hittills ingen kunnat förebrå dem någonting ens under den tid, utskänkningsen här var tillåten.

Det är inte mycket mer att säga om denna sak, såsom jag ser densamma. Jag anser, att det här uteslutande rör sig om en praktisk åtgärd. Jag kan tillägga, att skall det bli fråga om att riksdagsmännen härvidlag böra utgöra något exempel för folket, så håller

jag före, att denna tankegång är mera misslyckad än allting annat, som sagts i detta sammanhang. De, som skola gå före med gott exempel, skola dock ha tillfälle att göra det, men den möjligheten försvinner i samma mån, som ledamöterna av olika anledningar söka upp närbelägna restaurationslokaler för att där intaga sina måltider. Vi skola komma ihåg, att det finnes ett tiotal sådana i närheten av riksdagshuset, och vi skola komma ihåg, att man inte alltför sällan träffar nykterhetsvänner där just därför, att de trots allt trivas i sina kamraters sällskap.

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.*

(Forts.)

Jag anser sålunda denna sak vara ganska enkel. Jag tror, att en reform är ägnad att taga bort dessa förlustsiffror, som vi haft att dragas med i många år, och jag tror, att den skall vara ägnad att verka i den riktning, som motionärerna tillätit sig hoppas. Det är därför, herr talman, som jag i det läge saken nu fått, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, änskönt jag måste säga, att utlåtandet pekar i riktning att slå fast det faktum, att vi här i Sverige inte tyckas kunna göra någonting ordentligt utan gärna gå halvheternas väg i alla avseenden. Den kompromiss, som här föreligger, är sådan, att jag inte vet vad den på sina ställen innebär. Men det må vara hänt! Läget är enligt min mening av den art, att ett försök bör göras, även om det är ganska otympligt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Den siste ärade talaren upplyste välvilligt kammarens ledamöter om, att han för sin del hade ganska litet behov av de varor, varom frågan härvidlag rör sig. Jag kan tillägga, att för min personliga del har jag ännu mindre behov av dessa varor, och från den synpunkten är det mig skäligen likgiltigt, vad kammarens beslut i dag blir.

När jag likväl ställer mig på utskottets ståndpunkt, gör jag det endast av rent praktiska skäl. Jag anser det vara fullkomligt förfelat att i en utskänkningsfråga, som angår en restaurang som denna, vilken på ett alldeles särskilt sätt måste räkna med en utvald publik, anse det lämpligt att prestera stimulerande nykterhetstal. Det är väl ingen som tror sig till att kunna omstämma uppfattningen bland kammarens ledamöter i denna fråga. Jag anknyter också här till vad den siste ärade talaren yttrade: om inte medborgarna i landet, som välja riksdagsmän på ett såsom vi förmoda betryggande sätt, kunna förutsättas ha det förtroendet på förhand för sina ombud, att de våga ha dem i en restaurang med utskänkning efter så begränsade grunder, som utskottet här föreslår för riksdagsrestaurangens vidkommande, ja, då är det givetvis skäl, att det tages under allvarlig omprövning, huruvida inte än starkare garantier borde sökas för själva kandidatnomineringen än de, som hittills tillämpats. Det är farligt att i ett sådant fall som detta parodiera till den ytterliga grad, som man faktiskt gjort.

Jag för min del står fullkomligt fri i denna fråga. Jag kom in i riksdagen samma år, som det beslut trädde i kraft, vilket ännu

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)

gäller — jag är sålunda inte bunden. Jag hyser nu icke den ringaste farhåga för, att det inte skall bli ett ur alla synpunkter tillfredsställande beslut, om riksdagens andra kammare nu följer första kammaren och gör slut på dessa återkommande stridigheter, så att riksdagsrestaurangen får vara en restaurang för alla riksdagsrepresentanterna. Vi skola hoppas, att riksdagens ledamöter med ära kunna upprätthålla sitt anseende även under sådana förhållanden.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av den inkonsekvens, som tagit sig uttryck både i den föreliggande motionen och särskilt i herr Andersons i Råstock anförande. Herr Anderson talade om det ringa behovet av rusdrycker, och han talade också om det sparsamma bruket av desamma under den tid restaurangen var upplåten för utskänkning. Men samtidigt nämnde han, att ifall motionen bifalles, restaurangen inte skulle gå med förlust. Förutsättningen för detta senare är då givetvis, att en väsentlig spritkonsumtion inträder. Jag var nu med i riksdagen år 1913 och tidigare, när utskänkning av spritdrycker förekom i restaurangen och kaféet, och jag kan intyga, att konsumtionen var synnerligen ringa, särskilt vad matsalen beträffar. Jag är övertygad om, att den konsumtion, som där förekom, inte kan ge den inkomst, att restaurangens bärighet nämnvärt påverkas därav. Jag vill dessutom framhålla, att vad denna senare fråga beträffar densamma redan tidigare i år men i annat sammanhang diskuterats här i riksdagen med anledning av en framställning av en viss person, som ville övertaga restaurangrörelsen på eget ansvar, utan någon ekonomisk garanti från riksgäldskontorets sida. Något behov av utskänkning ur denna synpunkt föreligger sålunda inte, såvitt jag förstår. Jag tror emellertid, att ifall det skall tillåtas, att utskänkning sker — jag anser det inte behövt och inte lämpligt — så bör i varje fall förebyggas, att sådana händelser kunna inträffa. som inträffade under ett sent nattplenium våren 1913. Jag tänker därvid icke på något, som har samband med riksdagens ledamöter: det är ej riksdagsmän jag syftar på — i det avseendet vill jag helt och hållet fritaga dessa. Det kan dock inträffa omständigheter sådana, att det kan ifrågasättas, huruvida det kan vara lämpligt att starka drycker utskänkas i riksdagens lokaler.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman! Man har här från nykterhetsvänligt håll velat göra detta spørsmål till en nykterhetsfråga, men i det fallet har jag icke vid behandlingen inom utskottet kunnat finna annat, än att denna fråga icke är någon nykterhetsfråga, utan en lämplighetsfråga. Med de restriktioner, som utskottet här föreslår att införas vid en blivande spritservering här nere, har jag ansett mig icke kunna neka dem av mina riksdagskamrater, som vilja an-

vända sig av sprit till maten, att få sådan. Jag har icke ansett mig böra säga till dem: ni måste gå ut i staden, om ni vill ha sådana varor! Det blir icke någon mer eller mindre spritkonsumtion, vare sig utskottets förslag går igenom eller icke.

Dessutom har jag, i den mån jag kunnat, inom utskottet verkat för att få dessa restriktioner sådana, att de skulle bli antagliga här i kammaren. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på en passus i utskottsutlåtandet, där det heter: »Utskottet anser sig dessutom böra framhålla, att utskänkning icke må äga rum till obehöriga eller eljest utomstående personer. Det torde sålunda böra fastslås, att sådan servering icke må förekomma till andra än ledamöter av riksdagen och dem, som befinna sig i deras sällskap.» Detta gör, tror jag, att det missbruk, som möjligtvis skulle kunnat uppstå under andra förhållanden, härigenom bortelimineras, och man kan icke befara, att genom besök av riksdagens ledamöter och personer, som äro i deras sällskap, kunna uppstå några förhållanden, som icke kunna tolereras.

Jag vill också till detta säga, att det är ingenting ovanligt för övrigt, att nykterhetsfolk får rösta för sådana här beslut; det förekommer rätt ofta. Inom kommunerna gå vi sålunda många gånger med på tillstyrkande av oktroj för spritbolag, som skola utskänka och utminutera spritdrycker, och detta anses strängt taget icke vara någon olaga handling även för en nykterhetsman. Jag ser denna fråga ungefär på samma sätt; det är här, som sagt, en lämplighetsfråga och icke en nykterhetsfråga, och på grund därav har jag icke kunnat annat än ansluta mig till majoriteten inom utskottet.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag skall bara be att få läsa upp en liten passus i gällande kontrakt mellan Stockholms allmänna restaurantaktiebolag och riksgäldsfullmäktige: »Skulle riksdagen medgiva utskänkning av rusdrycker inom restaurangen, skall bolaget, därest överenskommelse angående rusdryckers utskänkning kan träffas med Aktiebolaget Stockholmssystemet, övertaga hela restaurangrörelsen med tillhörande inventarier och förbrukningsartiklar samt driva rörelsen för egen räkning och risk».

Jag har velat säga detta med anledning av vad herr Nilsson i Landeryd anförde, nämligen att det vore omsättningen som sådan, som vore avgörande härvidlag. Så är icke fallet. Bolagets förbindelser äro av den art, att så snart rätten att driva rörelsen föreligger, så inträder också skyldigheten att göra detta utan någon ersättning. Det var endast den upplysningen jag ville lämna.

Herr C a r l s s o n i Mölndal: Herr talman! När man läser protokollen från riksdagens förhandlingar år 1913, då detta ärende förra gången behandlades samt de bestämmelser i detta fall, som ännu äga tillämpning, fastställdes av riksdagen, framgår det tillräckligt tydligt, att, såsom för övrigt samtliga talare här i dag påpekat, denna

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)*

Ang. rättighet att inom riksdagsrestaurangen utskänka spritdrycker, vin och öl.
(Forts.)

fråga, i vad det gällde riksdagsledamöterna själva, icke i första hand ansågs såsom någon nykterhetsfråga. Däremot giva protokollen ovettydigt vid handen, att folkmeningen ute i landet dock betraktade spörsmålet om spritserveringen i riksdagsrestaurangen som en sådan fråga. Och jag tror, att det just var med utgångspunkt från denna senare uppfattning, som riksdagen kom till det beslut, som fattades 1913.

I första kammaren deklarerade då den ena talaren efter den andra, att för senaten spelade det absolut ingen roll, om det serverades sprit i riksdagsrestaurangen eller icke, alldenstund herrarna i första kammaren icke plägade besöka denna restaurang. Då frågan den gången var före, stod första kammaren på den honnetta ståndpunkten, att den helt enkelt överlät åt andra kammarens ledamöter, som brukade besöka restaurangen, att fritt och oberoende av första kammarens beslut fatta sin ståndpunkt.

Då nu första kammaren i dag fattat sitt beslut i överensstämmelse med utskottets förslag, skulle det intressera mig att veta — jag känner själv icke tillräckligt till den saken — om anledningen till första kammarens förändrade hållning är att söka däri, att kammarens ledamöter numera själva flitigt besöka riksdagsrestaurangen.

Protokollen från 1913 upplysa tillräckligt klart och tydligt, att det föreliggande spörsmålet för riksdagens vidkommande betraktades som en skäligen obetydlig bagatell, när besöken på restaurangen voro så pass fåtaliga och den spritkvantitet, som där konsumerades, så ringa, att det överhuvud icke spelade någon roll, om det serverades sprit eller ej. Numera anser man dock, att den omständigheten skall tillmätas en viss betydelse. Man har nämligen hänvisat på, att riksdagsrestaurangen går med förlust, och ur den synpunkten, menar man, skulle kanske ett beslut om spritservering möjligen ha en viss ekonomisk betydelse. En av de föregående talarna, herr Nilsson i Landeryd, ville dock bestrida detta påstående.

För egen del står jag fullkomligt lika fri och obunden i denna sak, som en föregående ärad talare på Blekingebänken, herr Algot Törnkvist. Personligen tillhör jag ingen nykterhetsorganisation och är på intet sätt bunden av riksdagens tidigare beslut. Då jag ändock kommit till en annan uppfattning än den ärade talaren på Blekingebänken, så beror det därpå, att, om andra kammaren följer första kammarens beslut, detta, enligt min mening, kommer att leda till, att nykterhetsfolket ute i landet kommer att erfara en ganska stor missräkning över, att det arbete man under årtionden nedlagt till fromma för sitt huvudintresse, nykterhetsfrågan, ett arbete, som ju alltjämt pågår och som är avsett att fortgå under den kommande tiden, så föga uppskattas av riksdagens ledamöter, när det gäller deras egen restaurang. För oss riksdagsmän må denna fråga vara en bagatell, och utan tvivel är det ingen svårare uppoffring för dem, som använda denna vara, att avstå från sin snaps. Men det skulle vara synnerligen ledsamt och beklagligt, om ett beslut av riksdagen i den riktning utskottet föreslagit skulle leda till, att det inom våra olika nykterhetsorganisationer insmöge sig ett starkt missmod och en miss-

tröstan i deras arbete. Låt vara att våra nykterhetsorganisationer som ledstjärna för sina strävanden har att nå fram till allmän folknykterhet, så är detta dock icke det *enda* arbete, som organisationerna bedriva. Det försiggår inom dessa organisationer, jag tillåter mig säga det, mina herrar, ett intensivt upplysningsarbete på olika områden. Se på studiecirkelverksamheten, se på föreläsningskurserna, på folkdanslagen, på samkvämsaftnarna! Icke är väl hela denna verksamhet uteslutande inriktad på nykterhetsarbetet. Jag vågar påstå, att dessa organisationer genom sin olikartade verksamhet sträva att lyfta hela Sveriges ungdom upp på ett vida högre kulturellt plan än den för närvarande befinner sig på.

Jag har iakttagit den stora omsvängning, som ägt rum i tänkesätten hos en del nykterhetsvänner, även bland ledamöterna i denna kammare. Men för mig framstår saken på det sättet, att det icke får bli avgörande, om en och annan gammal nykterhetsvän skulle svikta i tron — om han skulle förlora tron på förbudet — vilket jag, mina herrar, inom parentes sagt, icke tror, att det svenska folket kan upprätthålla inom den närmaste tiden. Frånsett detta, ha tiotusental av den svenska arbetarungdomen, män och kvinnor, fått sin daning och den första impulsen till sin utveckling på skilda områden, och en fortgående hjälp därtill, genom nykterhetsrörelsen. Den har danat — det tillåter jag mig säga — många präktiga män och kvinnor inom det svenska folket. Än sedan, om vederbörande själv, då han nått fram till en större andlig utveckling, kanske själv kommer att tvivla på sin ungdoms ideal: förbudet; det har ändock utförts så kolossalt mycket nyttigt arbete även på *andra* områden, ett arbete, som jag är den förste att vilja uppskatta, att jag under sådana förhållanden, och då jag anser den föreliggande saken vara en bagatellfråga, icke vill ansluta mig till utskottets förslag. Jag anser nämligen, att genom ett bifall till detta nykterhetsrörelsen i viss mån skulle undermineras och missmod och misströstan skulle insmyga sig i dess fortsatta arbete.

Ur dessa synpunkter tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Borggren i ämnet avgivna reservationen.

Herr Carlström i Helgagård: Herr talman! Då man diskuterar frågor av denna art, brukar man ju säga, att man bör låta detta vara detta, och en del talare ha velat göra det föreliggande ärendet icke till en nykterhetsfråga utan till en fråga, som enbart gäller riksdagsmannen och hans förhållanden här i riksdagrestaurangen. Jag vill dock säga, att nog ha väl ändå en del frågor verkningar, som sträcka sig utanför det egentliga området för den sak, som för tillfället behandlas, och jag har den uppfattningen — det kan inte hjälpas — att denna fråga är en sådan fråga. Det har ju också poängterats av åtskilliga talare förut i dag, och jag vill än ytterligare understrika, att detta är ändock en nykterhetsfråga. Herrar Andersons i Råstock och Strömbergs motioner äro ett fortsatt led i det allmänna återtåget ifrån nykterhetssynpunkterna, men jag för min del kan icke vara med i detta återtåg.

*Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.*

(Forts.)

Ang. rättighet
att inom
riksdags-
restaurangen
utskänka
spritdrycker,
vin och öl.
(Forts.)

Jag måste säga, att om kammaren här i dag i likhet med första kammaren bifaller utskottets förslag, kommer detta beslut säkerligen att väcka ganska pinsamma känslor hos alla Sveriges nykterhetsvänner ute i landet. Jag förstår visserligen, att det finns många livliga förbudsvänner, som nu här i kammaren börjat släppa efter — vi hörde ju den föregående talaren deklarerera, att han inte tror på ett förbud under de närmaste åren, och han trodde säkerligen, det förstod jag, att det aldrig skulle kunna genomföras — men jag för min del är, trots detta, av den uppfattningen, att om förbudet icke kan genomföras under de närmaste åren, vi dock en gång skola komma därhän. Jag kan därför icke underlåta att i dag till protokollet uttala, att jag tycker, det skulle bli till skam för nykterhetsfolket ute i landet och för riksdagsmännen i denna kammare i synnerhet, om andra kammaren i dag skulle bifalla utskottets förslag.

Jag anhåller att få yrka bifall till den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kristensson: Jag skall, herr talman, endast framföra ett par korta repliker med anledning av vissa missuppfattningar, som gjort sig gällande under debatten.

Herr Nilsson i Landeryd alluderade på en beklaglig händelse under den tid, då baron Bonde var talman här i kammaren. Jag vill med anledning därav påpeka, att om herr Nilsson i Landeryd uppmärksamst läst igenom utskottets utlåtande, skulle han funnit, att detta just går ut på sådana åtgärder, att en dylik händelse aldrig mer kan inträffa, även om utskottets hemställan här blir bifallen.

Till herr Carlsson i Mölndal ber jag att få säga, att det verkligen har inträffat någonting, sedan första kammaren på herr Swartz' inrådan beslöt att bifalla de Råfska planerna om att torrlägga riksdagsrestaurangen. På den tiden var det bara målaremästare Antonsson och överjägmästare Barthelson i hela första kammaren, som besökte riksdagsrestaurangen, men nu har kammaren ändrat fysiologi, och dess ledamöter ha icke samma ekonomiska möjligheter som på den tiden. Följden har blivit, att riksdagsrestaurangen numera är besökt i ofantligt mycket större utsträckning än förr av första kammarens ledamöter.

Till sist vill jag säga, att jag icke kan förstå, att man i samma mening kan påstå, att denna sak är en bagatellfråga och att nykterhetsrörelsen skulle undermineras här i landet genom ett bifall till utskottets hemställan. Är det så, att den är en bagatellfråga — vilket jag tror, att den är — anser jag, att det har mycket liten inverkan ute i landet, hur än beslutet här kommer att fattas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag, då jag är övertygad om, att det är lagt så, att det varken kommer att föranleda missbruk eller ge upphov till utläggningar, vare sig i pressen eller bland allmänheten, om att här försiggår något, som icke skulle överensstämma med riksdagens värdighet.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å

berörda hemställen samt bifall i stället till den av herr Karl J. A. Gustafsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställen samt bifall i stället till herr Borggrens reservation; och förklarade herr talmannen sig anse den förnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang. rättighet att inom riksdagsrestaurangen utskänka spritdrycker, vin och öl.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutsrottets utlåtande nr 13 antager yrkandet om bifall till den av herr Karl J. A. Gustafsson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till herr Borggrens reservation.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utföll med 109 ja mot 55 nej; och blev följaktligen den av kammaren nu godkända propositionen för huvudvoteringen så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställen i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställen, bifallit den av herr Karl J. A. Gustafsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Huvudvoteringen utvisade 71 ja, men 95 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställen bifallit den av herr Karl J. A. Gustafsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande grunder för förvaltning av kronans domäner.

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 47, hade herr Jeppsson hemställt, att riksdagen beagade besluta sådan ändring i gällande förvaltningsgrunder för kro-

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.
(Forts.)

nans domäner, att optionsrätt tillerkändes endast för jordbruksegendom, samt att i de fall, då optionsrätt ej föreläge, arrendet ovillkorligen skulle å offentlig auktion utbjudas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Jeppsson: Herr talman, mina damer och herrar! Då i föreliggande utlåtande jordbruksutskottet avstyrker en av mig framlämnad motion, i vilken jag hemställt om sådan ändring i gällande förvaltningsgrunder för kronans domäner, att optionsrätt tillerkännes endast för jordbruksegendom, samt att i de fall, då optionsrätt ej föreligger, arrendet ovillkorligen skall å offentlig auktion utbjudas, ber jag att med några ord få ange skälen till, att jag framkommit med denna motion.

Det är nämligen så, att det sätt, varpå kungl. domänstyrelsen handhaft förvaltningen av en i min hembygd belägen kronoegendom, laxfisket Mörrum nr 25, har väckt min uppmärksamhet, och jag har blivit misstänksam beträffande det sätt domänstyrelsen tillämpar vid utarrenderingen av liknande egendomar. Jag skall be att med några ord få redogöra för, huru denna utarrendering under de senare åren skett.

Under årens lopp hade arrendeavgiften för detta laxfiske på grund av ökade omsättningsmöjligheter för laxen och på grund av penningvärdets fall stigit ända upp till 18,183 kronor, vilken avgift under en följd av år erlades av den dåvarande arrendatorn. Men utan att domänstyrelsen utbjudit ifrågavarande fiske på auktion eller, så vitt jag har mig bekant, på annat sätt gjort sig underrättad om, huruvida någon ville bjuda mer, sänktes arrendeavgiften utan vidare i ett enda tag med ej mindre än 6,000 kronor, nämligen från 18,183 till 12,183 kronor. Detta väckte helt naturligt icke så liten förvåning i bygderna, men efter några år steg arrendet återigen, så att det 1919 var uppe i en summa av 35,000 kronor för detta fiske. Emellertid upprepades 1920 samma manöver, som fått försiggå 1912. Man sänkte arrendeavgiften, utan att utbjuda arrendet på auktion, i ett enda tag med icke mindre än 13,900 kronor, nämligen från 1919 års avgift 35,000 kronor till 21,100 kronor.

Jag behöver inte tillägga, att det hos åtskilliga personer väckte en icke liten undran över, hur de författningar kunde vara beskaffade, som möjliggjorde, att domänstyrelsen på det sättet handhade förvaltningen av en kronans egendom. Ännu mera ökades förvåningen, när man genom tidningspressen erfor, att domänstyrelsen var betänkt att på ytterligare tre år till samme arrendator utarrendera denna kronoegendom och till ett pris av 21,100 kronor, samma avgift sålunda som utgått 1920. Då blev det åtskilligt för starkt. Jag reste själv upp till domänstyrelsen för att efterhöra, huruvida det fanns någon möjlighet att inkomma med anbud på detta fiske, eller om frågan redan var slutgiltigt avgjord. En av de första da-

garna på nyåret 1921 infann jag mig i styrelsen och erhöll där den upplysningen, att styrelsen hade beslutat att hembjuda arrendet till den förutvarande arrendatorn till sistnämnda pris på ytterligare tre år. Efter åtskilligt resonering framgick också, att ifall sådana skäl framkomme, vilka kunde motivera arrendeifrågans upptagande till förnyad prövning, så skulle domänstyrelsen taga upp den. Jag anhöll då, att arrendeifrågans slutliga avgörande skulle uppskjutas, till dess jag hunnit inkomma med skriftligt anbud. Detta anbud skulle vara inlämnat senast den 21 januari 1921, vilken dag jag förresten själv föreslog. Min anhållan beaktades av vederbörande tjänsteman. Jag reste hem och ordnade hithörande saker, och den 20 januari inlämnade jag till domänstyrelsen ett anbud på 30,300 kronor i årlig arrendeavgift, alltså 9,200 kronor mer än den avgift, för vilken styrelsen beslutat hembjuda arrendet till den förutvarande arrendatorn. Ungefär samtidigt inkom ytterligare ett anbud, som i det närmaste sammanföll med mitt. En laxhandlare Berndt Jeppsson i Mörrum hade nämligen insänt ett anbud, slutande på ungefär samma belopp som det jag inlämnat. Jag vill tillägga, att denne Berndt Jeppsson under 15 år haft laxaffär och i 12 år tidigare innehaft detta arrende; han torde alltså inte kunna fränkännas sakkunskap på hithörande område.

Oaktat dessa båda anbud voro betydligt högre än den arrendeavgift domänstyrelsen tänkt sig, fann styrelsen i alla fall, att de inte kunde föranleda till någon åtgärd, utan styrelsen beslöt utfärda ett kontrakt till den förutvarande arrendatorn, genom vilket man utarrenderade detta fiske på ytterligare tre år, nämligen från den 14 mars i år till den 14 mars 1924, mot en årlig arrendeavgift av 21,100 kronor, alltså 9,200 kronor mindre än vad som kunde erhållas på annat håll. Jag överklagade detta domänstyrelsens beslut hos Kungl. Maj:t, men det visade sig, vilket jag förresten förmodade, att ingen ändring stod att vinna. Justitiekanslern, som ävenledes hade yttrat sig om mina besvär, ifrågasatte, om domänstyrelsen i allo förfarit lämpligt. Kungl. Maj:t säger också i skrivelsen till domänstyrelsen, att Kungl. Maj:t funnit anmärkningsvärt ej mindre det sätt, på vilket utarrenderingen av ifrågavarande fiske för arrendeåret 1920—1921 handhafs, än även att domänstyrelsen, oaktat arrendesumman för nämnda arrendeperiod avsevärt understigit den för arrendeåret 1919—1920 utgående, utan tävlan erbjudit förutvarande arrendatorn förlängt arrende mot samma avgäld som för arrendeåret 1920—1921. Kungl. Maj:t fann alltså detta anmärkningsvärt. Det visade sig i alla fall, att domänstyrelsen hade stöd i gällande författning för denna sin åtgärd. I gällande författning stadgas nämligen, att domänstyrelsen äger att i dylika fall handla, som den prövar lämpligast. Om styrelsen då prövar lämpligast att utarrendera en egendom sådan som den ifrågavarande åt någon till ett pris av 50 procent lägre än vad någon annan erbjudit sig att giva, så är detta tydligen alldeles oangripligt.

Det är för att undanröja den formella grunden till sådana orimliga förhållanden som de här relaterade, jag framburit denna motion.

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.
(Forts.)

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.
(Forts.)

Jag förstår ju, att det nu icke går att yrka bifall till densamma, som frågan ligger. Jag vill dock hoppas, att motionen icke har framkommit förgäves, utan att den kan bidraga till, låt oss säga, en liten uppräckning i detta hänseende. Ty det bör stå klart för var och en av oss, att om de affärsmetoder, som tillämpats vid utarrendering av denna kronoegendom, få vara allmänt förhärskande vid skötsel av kronans domäner, det icke bör vara förvånande, att dessa domäner, enligt uppgift från domänstyrelsen själv, endast giva en inkomst av 2 procent av taxeringsvärdet.

På tal om optionsrätten, säger utskottet, att det vill erinra om, att kungörelsen om optionsrätt av den 4 juni 1908 icke stadgar optionsrätt annat än i fråga om jordbruksegendom. Jag måste något bemöta detta. Jag kan icke neka till, att det är alldeles riktigt som utskottet säger, att nämnda författning icke talar om optionsrätt för annat än jordbruksegendom, men det läser nu vara så i alla fall, att kungl. domänstyrelsen vid utarrendering av andra egendomar, t. ex. fiskeegendomar, tillämpar optionsrätt. Jag har här ett uttalande av domänstyrelsen själv angående denna sak i det yttrande, som styrelsen avgivit just över mina besvär. Jag skall be att få återge några ord: »Den vedertagna normala arrendetiden för fiske är 6 år. Utarrenderingen sker efter å fisket i vederbörlig ordning hållen uppskattning av domänintendent eller, där sådan ej finns i länet anställd, av vederbörande kronobetjänt med biträde i bägge fallen av fiskerintendent och med ledning av de yttranden som av vederbörande länsstyrelse såsom lokalt förvaltningsorgan och lantbruksstyrelsen avgiva. Berörda förrättning hålles innan löpande arrendeperiod utgår. I allmänhet sker utarrenderingen med optionsrätt för arrendator vid förnyad utarrendering.» — Alltså säger domänstyrelsen här själv, att det tillämpas optionsrätt även i sådana fall som detta. Det är detta som föranlett mig i min motion föreslå bestämmelse om att optionsrätt skulle uttryckligen förbehållas endast jordbruksegendom. Jag vill ju långt ifrån bestrida att optionsrätt är berättigad för jordbruksegendom, där innehavaren kanske lagt ner ett långt, ofta nog livslångt arbete. Där är optionsrätt berättigad, men i fall sådana som detta, i fråga om fiske o. d., har optionsrätten icke något berättigande. åtminstone inte i samma omfattning. Jag har velat säga dessa ord angående optionsrätten, för att kammaren icke skall få den uppfattningen, att jag varit ute i ogjort väder.

I övrigt säger utskottet: »Att domänstyrelsen bibehålles vid sin hittillsvarande friare bestämmanderätt, som möjliggör en smidigare anpassning efter de mångskiftande förhållanden, vilka i dylika ärenden kunna föreligga, bör fastmera, såvitt utskottet nu kan finna, i allmänhet vara för statsverkets intressen tjänligast.» Ja, det vore väl om denna förmodan är riktig, men som kammaren torde finna, har den lilla erfarenhet jag åtminstone har på detta område, pekat i en annan riktning. Slutligen säger utskottet: »I detta sammanhang anser sig utskottet emellertid böra framhålla angelägenheten av att domänstyrelsen med omtanke och varsamhet begagnar sig av sin ifrågavarande befogenhet.» Ja, det är en vacker önskan, och jag

ber att få instämna i densamma, fastän jag icke alls är övertygad om, att domänstyrelsen i sin maktfullkomlighet kommer att fästa så värst stort avseende vid den här uttalade meningen.

Jag kan, herr talman, ej gärna göra något yrkande i frågans nuvarande läge, men jag har dock ansett mig böra begära ordet vid ärendets behandling, dels för att något klarlägga synpunkterna, som annars skulle framträda i en för mig ofördelaktig dager, dels därför att jag tror, att det är av ett visst allmänt intresse, att några ord sägas om det sätt, varpå i synnerhet denna statens egendom förvaltas.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman! Det kan synas märkvärdigt, att jag yttrar mig i detta ärende, då jag inte tillhör utskottet. Men jag skall endast be att i största korthet få instämna med den föregående talaren.

Jag kan inte underlåta att finna, att här skett ett uppenbart världslosande av riksens ärenden, och jag måste förvånas, när jag ser, att under detta utlåtande står ett fullkomligt enhälligt utskott utan någon som helst opposition. Jag kommer nog inte själv att hinna med det, men jag skulle vilja råda några av de yngre, som kommit hit till kammaren, att ägna sig en smula åt ett aktgivande på skötseln av rikets ärenden på just hithörande område. Man kan inte annat än förvånas och förargas, när man i tidningarna får se — såsom jag t. ex. såg i Sydsvenskan för ett par år sedan — annonser, där en person, som är arrendator på en statens egendom, erbjuder sig att avträda sitt arrende, om någon spekulant, som är villig att härför ge honom 30,000 kronor, kan uppdrivas. Här förekommer uppenbarligen schacker och jobb med dessa egendomar. Här förekommer det vidare uppenbarligen sådana förhållanden, att somliga gynnas på bekostnad av andra, när det gäller att komma åt arrendena på dessa egendomar, allt under det att vi här i Sverige borde, enligt mitt förmenande, ingripa på detta område och se till att man verkligen kunde få största möjliga antal jordbrukare på kronans jord. Här är det dock så, att det måste krafttag till på ett eller annat vis för att nå detta. Sedan många många år har ju emigrationen varit inställd, och därigenom ha ungefär 105 tusen människor, som annars skulle ha sökt sin utkomst i främmande land, fått stanna kvar hemma och försöka komma över något jordbruk. Ty huvudsakligen är det ju här fråga om bond- och torparsöner. Åt dessa bör och måste beredas jord. Jag skulle som sagt till de yngre kamrater i kammaren, som kunna ha tid, vilja ge det rådet att allvarligt studera förhållandena på hithörande område.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Då den ärade motionären inte framställde något yrkande om bifall till sin motion, så kunde det ju vara onödigt att förlänga debatten. Emellertid gjorde motionären en anmärkning mot utskottets motivering. Utskottet har

Om ändring i
runderna för
förvaltning
av kronans
domäner.
(Forts.)

nämligen sagt, att i fråga om sådan kronoegendom, som det här gäller, fisken och dylikt, någon optionsrätt icke föreligger. Ja, därmed förhåller det sig ju på det sättet, att det icke finnes någon s. k. legal rätt för innehavare av t. ex. ett kronofiske att erhålla förnyat arrende utan auktion. Men en sådan rätt föreligger i fråga om kronans jordegendomar. Där äger en arrendator laglig rätt till förnyat arrende utan auktion, om han fyller vissa kvalifikationer. Har han innehaft egendomen vissa år, skött den väl o. s. v., så har han en bestämd rätt att utan tävlan på auktion få nytt arrende till det värde, som den lokala domänförvaltningen eller uppskattningsmännen uppskattat det samma. Det är detta, som utskottet har velat poängtera.

Att domänstyrelsen i detta fall tillämpat optionsrätten stöder ju styrelsen på bestämmelsen i punkten 9 i kungörelsen den 4 juni 1908 att vid utarrendering av jordbruksegendom på kortare tid än 20 år, ävensom av fiske eller annan lägenhet, domänstyrelsen får förfara på det sätt, som den finner lämpligast. Nu är det obestridligt, att i det fall, som motionären här relaterat och som föranlett hans motion, domänstyrelsen förfarit olämpligt, och, såsom även framgick av motionärens anförande, har ju också domänstyrelsen av Kungl. Maj:t fått veta, att den i detta fall förfarit olämpligt. Det kan inte komma i fråga, att försvara domänstyrelsens handlingssätt i detta fall, men jag vill dock säga, att styrelsen, då den fattade sitt beslut att erbjuda den förre arrendatorn förnyat arrende, kunde stödja sig på utlåtanden från de myndigheter, som haft att yttra sig därom, huruvida i detta fall auktionsförfarande skulle tillämpas eller ej. Såväl lantbruksstyrelsen som länsstyrelsen och landsfiskalen samt, om jag inte missminner mig, fiskeriintendenten förordade, att man här icke skulle använda auktionsförfarande. Jag vill även framhålla, att det tidigare inträffat, att man vid offentliga auktioner icke nått de värden, som uppskattningsmännen kommit till. Nu hade ju emellertid domänstyrelsen den gemena oturen, kan man säga, att efter det att arrendatorn fått anbud om förnyat arrende till det belopp, som uppskattningsmännen kommit till, inkom det högre anbud, som motionären omnämnt. Det inkom 8 dagar efter det arrendatorn fått anbud om förnyat arrende och, enligt vad som meddelats, först sedan detta var offentligen känt samt i tidningspressen meddelats uppgift om arrendebeloppets storlek o. s. v.

Nu är det ju, som sagt, uppenbart, att domänstyrelsen i detta fall inte gått till väga med den försiktighet och omtanke, som man borde kunna kräva. Men att därav draga den konsekvensen, som motionären gjort, det tror jag skulle vara mycket oklokt. Det är i allmänhet oriktigt att alltför mycket kringskära rörelsefriheten hos de affärsdrivande verken. Ty det kan dock finnas fall, då det kan vara nödvändigt för dem att ha en smula rörelsefrihet. Och man kan, som jag nämnde förut, med många exempel bevisa, att auktionsförfarandet lett till motsatt resultat mot vad som åsyftats. Så länge optionsrätten överhuvud tillämpas, får det anses riktigt, att domänstyrelsen har möjlighet att tillämpa den även i sådana fall som detta. Ty det kan mycket väl tänkas, att om en arrendator av ett fiske vidtagit en hel

del åtgärder för fiskets förbättrande och rationella utnyttjande, det får anses rätt och riktigt att han under en längre arrendeperiod får möjlighet att erhålla täckning därför. Man kan förvisso draga fram massor av sådana exempel, som dem motionären och nu senast även herr Fabian Månsson omnämnt, på att vid utarrendering av kronans jordbruksegendomar arrendeuppskattningen varit i högsta grad otillförlitlig, med resultat, att arrendatorn har begagnat egendomen som ett spekulationsobjekt. Nu föreligger emellertid en utredning, som för övrigt avlämnats till Kungl. Maj:t, vari föreslås vissa åtgärder för att råda bot på det missförhållandet, att kronans jordbruksegendomar användas som spekulationsobjekt.

Ja, detta är vad jag har att anföra i denna fråga. Jag tror, att det skulle vara oklokt att absolut binda domänstyrelsen vid ett bestämt förfaringsätt i sådana fall som dessa; auktionsförfarande kan leda till alldeles motsatt resultat mot vad man åsyftat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag beklagar, att jag icke har haft tillfälle att riktigt grundligt sätta mig in i det ärende, som här föreligger. Men jag vill säga, att det yrkande, som motionären gjort i sin motion därutinnan, att kronans fisken skulle utbjudas på offentlig auktion, enligt min mening har mycket starka skäl för sig. Det är nu så, att domänstyrelsen har tämligen fria händer i fråga om det sätt, på vilket dessa fisken skola utbjudas. För Norrbottens vidkommande tillämpar domänstyrelsen systemet med förseglade anbud. Detta leder till för fiskarebefolkningen fullkomligt orimliga förhållanden. Antag, att en man har fått ett fiske för tvenne år och skaffat sig redskap, särskilt avpassade för detta storsjöfiske ut mot öppna sjön. Varje storrysja kostar honom i runt tal 600 kronor, och om han skall ha tillräckligt arbete för en båt d. v. s. för två man, så innebär det, att han har redskap för omkring 3,000 kronor i vattnet. Vad detta betyder för en person i denna ställning, förstår envar. När nu vid arrendetidens utgång de förseglade anbudena skola ingivas, så tvingas denne man att ingiva ett orimligt högt anbud för att ha utsikt att få behålla sitt arrende. Ty konkurrensen är stor. Det vore därför ett rimligare system att utbjuda dessa fisken på öppen och offentlig auktion, som tilläte var och en att spekulera därpå och betala det pris, som man anser sig kunna betala. Man skulle då kunna, om man mister det ena fisket, få ett annat i stället. Men med nuvarande system med förseglade anbud händer det, att i år är man säker att ha plats för dessa fiskeredskap, men året därpå står man utan och har på grund av systemet med förseglade anbud icke haft möjlighet att spekulera på något annat fiske.

Därför anser jag, att motionärens hemställan här är fullkomligt rimlig, och jag beklagar, att icke utskottet kommit till annat resultat än det kommit till. Men när nu likväl domänstyrelsen har en rätt att utsätta dessa fisken på en öppen och frivillig auktion, så vill jag från denna plats göra den hemställan till domänstyrelsen, att den måtte upphöra såvitt möjligt med systemet med förseglade anbud och

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.
(Forts.)

Om ändring i
grunderna för
förvaltning
av kronans
domäner.
(Forts.)

övergå till den öppna och frivilliga auktionen. Det kommer helt säkert att i den långa löpningen gagna bägge parterna.

Herr J e p p s s o n: Ja, herr talman, jag ber att få taga kammararens tid i anspråk några minuter till för att säga några ord med anledning av vad herr Nilsson i Tånga yttrat. Han säger nämligen, att det här anbudet, som jag talar om, kom in till domänstyrelsen efter sedan det genom tidningspressen var känt, vilken summa domänstyrelsen tänkt sig för arrendet. Ja, det är alldeles riktigt, och jag sade i mitt första anförande, att när jag genom tidningspressen erfor, att domänstyrelsen erbjudit den förutvarande arrendatorn fisket till detta pris, så gick man enligt min åsikt för långt. Vi kunde naturligtvis haft tillfälle att komma med nytt anbud, men vi förlitade oss på, att fisket skulle utbudas på fri auktion, därför att arrendeperioden nu är fastställd till tre år, under det att den förut endast hade varit ettårig. Därtill kom, att process försiggick mellan kronan och en del strandägare. Men när nu arrendeperioden skulle omfatta tre år, så förmodade vi, att det skulle öppnas möjlighet för även andra än den förutvarande arrendatorn att spekulera på arrendet. Men denna möjlighet öppnades icke, och då hade vi endast att gå den väg vi gingo. Ty jag förmenar, att om domänstyrelsen och förutvarande arrendatorer finge sköta detta som en privatsak, så skulle det om något år kunna komma därhän, att vi finge betala för att få arrendatorer i stället för att få betalt av dem. När man på ett år går ned från 35,000 kronor till 21,000 kronor, så behövs det ju icke så många dylika sänkningar för att man skall komma ned till noll.

Sedan säger herr Nilsson i Tånga, att vederbörande inom domänstyrelsen stödja sig på andra myndigheters utlåtande. Och det är alldeles riktigt. Men till grund för dessa utlåtanden låg ju arrendeuppskattningsnämndens yttrande, och jag skall då litet grand belysa värdet av dessa s. k. arrendeuppskattningar. Naturligtvis är det mycket svårt att verkställa en fullt tillförlitlig arrendeuppskattnings beträffande ett fiske. Man kommer dit och ser, huru vattnet forsar och strömmar, men icke kan man bara därigenom bedöma, huru mycket lax som kan finnas där och som kan komma att gå fram där. Däremot ställer sig saken annorlunda, då det gäller uppskattning av ett jordbruksarrende. Näväl, den 4 oktober 1920 hölls i Mörrum arrendeuppskattnings angående detta fiske. Denna uppskattning verkställdes av landsfiskalen i orten med biträde av fiskeriintendenten doktor Svenander, och dessutom var den dåvarande arrendatorn närvarande. Jag vill i förbigående säga, att jag icke vill kasta den allra minsta skugga på ledamöterna av denna arrendeuppskattningsnämnd, utan tvärtom tror jag nog, att de försökte göra uppskattningen så bra som möjligt. Men svårigheterna att få en tillförlitlig sådan skall jag be få påpeka. Samma år denna arrendeuppskattnings försiggick den 4 oktober, hade laxfisket avslutats den 15 september enligt gällande bestämmelser. Jag har nu genom intyg av en person, som var med-

intressent i fisket det året, ovederläggliga bevis på att samma år, domänstyrelsen sänkte arrendesumman från 35,000 kronor till 21,100 kronor, sedan förut arrendeuppskattningsnämnden sagt, att 21,100 kronor var ett antagbart anbud, samma år fiskades lågt räknat för c:a 98,000 kronor. Det är av samma person jag har siffror angående omkostnaderna i övrigt för fiskets bedrivande, och dessa uppgingo till 15,000 kronor. Alltså, utgifterna till arrende och övriga kostnader uppgingo tillsammans till 36,000 kronor. När man då fiskar för lågt räknat 98,000 kronor, så torde dessa siffror, som äro fullkomligt ovederläggliga, därför att de grunda sig på anteckningar av denne medintressent det året, till fullo visa värdet av dessa arrendeuppskattningar.

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Jag delar fullständigt motionärens uppfattning, att beträffande utarrenderingen av fisket i Mörrumsån domänstyrelsen förut icke handlat som den bort. Jag tror man kan instämma i, att det är ett dåligt tillvägagångssätt. Men det sätt, motionären föreslår att hindra någonting dylikt i framtiden, tror jag icke heller är det riktiga, och det är därför utskottet icke kunnat komma till att yrka bifall till hans motion.

Jag delar också hans uppfattning, att arrendevärderingar många gånger, då det gäller kronans domäner, satts alltför lågt, och det är ej obekant, hurusom arrendekontrakten gå i handel och kunna betinga ett mycket högt pris. Jag vill påpeka, att statsrevisorerna haft sina blickar fästade vid dessa förhållanden och gjort anmärkning däremot. Jag tror mig också veta, att frågan om värderingen av domänerna är föremål för utredning, och jag antager, att när denna utredning skall prövas, regeringen kommer att se till, att värderingarna av statsdomänerna ske på sådant sätt, att staten får de verkliga inkomsterna av desamma och att icke arrendekontrakten komma att för framtiden utgöra en handelsvara.

Jag har också den åsikten, att kronans jordbruksdomäner böra, i den mån så lämpligen ske kan, styckas till egna hem. Jag tror icke det är riktigt att behålla dem, som nu ofta händer, i större komplex, där staten måste bekosta byggnaderna och lägga ned så stora belopp på dessa byggnader, att staten ingenting har över. I de fall, där de större egendomarnas byggnader bliva gamla och skröpliga, böra också dessa egendomar styckas till egna hem. Ty därigenom kunna de föda vida fler människor och skapa ett stort antal lyckliga medborgare. Nu är det visserligen sant, att regeringen för några år sedan givit åläggande till domänintendenterna att varje gång en arrendevärdering sker taga under överbägande, i vad mån styckning av egendomarna skall kunna ske. Men såvitt jag kan förstå av de propositioner, som varit föremål för behandling inom jordbruksutskottet under senare år, ha domänintendenterna alltför litet ställt sig detta åläggande till efterrättelse, utan när de kommit med förslag om styckning, har det oftast gällt några mindre områden och tomter, men däremot icke styckning av större egendomar med dåliga byggnader.

Om ändring i grunderna för förvaltning av kronans domäner.

(Forts.)

Såsom läget nu är, måste jag, oaktat jag giver motionären rätt, yrka bifall till utskottets hemställan, då man icke med motionen vinner det man vill vinna.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Det kan ju vara nog diskuterat i den här frågan, då motionen ju var av den beskaffenhet, att icke ens motionären själv har kunnat yrka bifall till sin motion. Alltså torde det också vara tydligt, att utskottet icke gärna kunde komma till annat resultat än utskottet kommit till.

Vad motionären här egentligen åsyftar, nämligen att det alltid skulle vara auktion i sådana fall som det här påpekade, har utskottet icke velat vara med på, som bekant därför, att vi anse, att det härvidlag bör vara någon smidighet. Det bör finnas möjlighet för domänstyrelsen att i varje särskilt fall pröva, huruvida auktion skall äga rum eller huruvida kronans rätt liksom vederbörandes rätt i övrigt bättre kan tillgodoses och bättre resultat ernås på annat sätt än genom auktion. Emellertid förstår man ju, att motionären kan vara litet harmsen över detta, då han själv varit spekulant här och väl tänkt sig, att det skulle bli en god affär. Dock är det icke alldeles säkert, att den stora inkomst, som flutit in något år under denna tid, då alla varor stodo i oskäligen priser, skulle kommit att inflyta även i fortsättningen.

Emellertid vill jag naturligen icke alls här taga domänstyrelsen i försvar. Den har ju också fått litet erinringar från olika håll, att förfarandet här kanske icke var så välbetänkt. Men om man tänker på, vilka som förberett denna sak — först var det uppskattningsnämnden, sedan har Konungens befallningshavande tillstyrkt, och fiskeriintendenten, som ju är sakkunnig, har också tillstyrkt — så undrar jag, om man kan alltför mycket klandra domänstyrelsen för det resultat, till vilket den kommit. Domänstyrelsen kan väl i varje fall icke gärna beskyllas för att gå vare sig den enes eller den andres ärenden, utan den handlar väl efter vad den kan finna vara i överensstämmelse med dess plikt och ansvar.

Herr Lövgren häntydde på — och det var egentligen det, som föranledde mig att begära ordet — att utskottet icke kanske tillräckligt ingående hade behandlat denna sak. Men då herr Lövgren i sitt anförande påpekade, att det icke skulle vara lämpligt med slutna anbud, så får jag säga, att jag icke vet, om det förekommer. Jag tror tvärtom, att numera, då det är fråga om att utbjuda arrenden, det är öppna anbud.

Herr Lövgren har här påpekat, att det kan finnas fall, då innehavaren av en fiskerätt har gjort vissa påkostningar och anordningar för att tillgodogöra sig fisket, och att han kan av en annan spekulant trängas åt sidan eller ock nödgas gå med på ett oskäligt högt anbud, om han skall få fortsätta. Ja, det är just den synpunkten, som föresvävat oss, då vi ansett, att domänstyrelsen skall i sådana fall äga en viss frihet att handla efter omständigheter som kunna föreligga. För att emellertid ett fiske skall kunna tillräckligt utnyttjas och drivas så att säga på lång sikt och om det finnes en inne-

havare av fisket, som har gjort dessa påkostningar för att kunna tillgodogöra sig denna rätt en viss tid, kan det ju vara lämpligt med optionsförfarande utan auktion. Den synpunkten ha vi beaktat. Men då motionen var så lagd, att icke ens motionären själv kunde yrka bifall till densamma, så torde man icke kunna klandra utskottet för att det icke kunnat komma till annat resultat än att avstyrka motionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ändring i
grunderna för
förvaltning
av kronans
domäner.*

(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Endast några ord!

Metoden med inlämnande av förseglade anbud kan av domänstyrelsen användas i sådana fall, som det här varit fråga om, d. v. s. vid utarrendering av en fiskelägenhet o. s. v. Men vid utarrendering av kronans jordbruksfastigheter kan den uppenbarligen icke förekomma. Även auktionsförfarandet har sina nackdelar. Det har tidigare tillämpats vid utarrendering av kronans jordbruksdomäner men med resultat, att man måst övergiva det och gå tillbaka till tillämpning av optionsrätten. Några år tillämpade man auktionsförfarandet vid utarrendering av kronans jordegendomar. Resultatet blev visserligen, att man fick upp arrendevärderna, men efter någon tid blev det ett bakslag. Den ene arrendatorn efter den andre stupade, och egendomarna blevo vanskötta. Vill man få fram det mesta möjliga ur kronans jordbruksegendomar, då får man naturligtvis ställa till med en för alla öppen tävlan, men då får man också vara beredd på, att kronans egendomar icke bliva så väl skötta. Det blir då en massa personer, som kasta sig över dessa arrenden, personer som i många fall icke ha förutsättningar för att kunna sköta dessa jordbruk.

Det kan vara obehövt att nu föra en principdebatt i denna fråga. Då Kungl. Maj:t har under prövning frågan om nya och förändrade grunder för utarrendering av kronans egendomar, torde det bli tillfälle för riksdagen att i annat sammanhang diskutera frågan.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har ju icke yttrat mig angående kronans jordegendomar, utan i mitt förra yttrande höll jag mig huvudsakligen till ett område, som jag känner ganska väl till, nämligen fisket. Inom det område, där jag själv idkar mitt fiske, är det så, att åtminstone 95 procent av fiskeplatserna gå på arrende. Det är då likgiltigt, om det är kronans eller byalagets fiske. Byalaget anordnar en vart tredje år återkommande auktion på dessa fisken. Den öppna auktion, som byalaget anordnar, kan ju ha vissa nackdelar. Däri ger jag herr Olsson i Broberg rätt. Men det är utan tvivel mycket, mycket större nackdelar förknippade med de slutna anbudens system. När därför domänstyrelsen har rätt och möjlighet att låta det gå till en offentlig auktion, så vågar jag påstå, att åtminstone fiskarbefolkningen i min hemtrakt med öppna armar skulle mottaga detta system med öppen auktion i stället för med slutna anbud.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område tillhörande Västernorrlands regementes övningsfält vid Sollefteå;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Slutligen föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förrättande av syn å lärarboställe.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 13.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående införande av kvinnliga befattningar inom den lägsta lönegraden.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 3 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet; och

nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag m. m. vid 1922 års taxering till beviljning av inkomst, ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst att gälla vid 1922 års taxering m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anstånd för visst fall med verkställighet av straff; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande i rikets större städer av hygienens krav motsvarande s. k. ungarshotell.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Österström</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 27 febr.,
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	» 5 » » » 28 »
» <i>Persson</i> i Björnsbyholm	» 8 » » » 28 »
» <i>Olsson</i> i Kalmar	» 3 » » » 27 »
» <i>Bodén</i>	» 3 » » » 28 »
» <i>Norsell</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 5 » » » 27 »
» <i>Wagnsson</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Larsson</i> i Kroken	» 6 » » » 27 »
» <i>Waldén</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Olsson</i> i Mora	» 6 » » » 27 »
» <i>Olsson</i> i Mellerud	» 3 » » » 26 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 4 » » » 26 »
» <i>Hedvall</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Lithander</i>	» 2 » » » 26 »
» <i>Jeppsson</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Magnusson</i> i Skövde	» den 27 febr.,
» <i>Vahlstedt</i>	» 5 dagar fr. o. m. den 27 febr.,

herr *Johansson* i Kälkebo under den 28 febr. och
» *Hansson* i Bäck » 6 dagar fr. o. m. den 27 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,26 e. m.

In fidem
Per Cronvall.